

CULTURA CREȘTINĂ

revistă lunară

Redacția și Administrația:
Blaj (Transilvania).

Abonamentul:
Pe an 50 lei.
Pe șase luni. 25 lei.

Redactor responsabil:
Dr. Victor Macaveiu
BLAJ.

Un mic bilanț.

Ne mai despart câteva zile de încheierea unui an!

Încă un an din viață, un an de sbuciumări, de lupte și de — triumf!

Nu este, de sigur, încă triumful definitiv. Dar, din lupta ce s'a dat până acum, și în carea am avut tot numai rolul defenzivei, noi am ieșit cu cinste.

Contrarii noștri au adus în luptă toate tunurile lor grele, toată tactica și viclenia Bizanțului, toate lozincele false, cu ajutorul cărora nădăduiau să poată pătrunde în tabăra noastră. Au dat atacuri pe întreg frontul. Și au atacat, singuratec puncte. — Mai nou cetim, că în incinta Camerii și a Senatului României mari îndrăsnesc oamenii, să risipească broșurile I. P. Sf. Sale Mitropolitului dela Sibiiu!

Să o facă și mai departe! — Vom continua să ne apărăm. Vom continua să — facem lumină! Și se va vedea, că oamenii cuminți și nepreocupați din România întregită — cari sunt mult mai mulți, decât o cred autorii morali ai broșurilor — acești oameni se vor convinge tot mai mult, că istoria bisericii unite este o carte deschisă, cu pagini de o strălucire a idealului național, cum nu ne-a dat-o toată istoria bisericii „strămoșești“. (Vezi „Albina“ din București Nr. ■■ „Ce a făcut ortodoxia românească?“) cu întreg trecutul ei, dela Foșie Incoace! — Incepând cu cel dintâiu arhieru al unirii cu Roma, continuând cu Giurgiu de Patak, cu Inocenție Clain, P. P. Aron, cu Grigorie Maior, Samuil Vulcan, Șuluțiu etc., cu clerul nostru, care declara în Lugoj la 1848, că „nu este viață națională fără de limbă națională“. — în acelaș timp, când la Sibiiu limba oficială a bisericii strămoșești era cea ungurească! — noi am luptat zi de zi, pregătind nu numai între uniți, ci pe întreg rotogolul

românesc realizarea, cu o clipă mai curând, a idealului întrupat tocmai în zilele noastre.

Și dacă privirile noastre *sunt* îndreptate și astăzi spre frații de acelaș sânge, spre leagănul originii noastre, spre Roma eternă, și dacă am dori, ca întreg neamul românesc să reîncopcieze și legăturile de credință, rupte de un „fatal destin al istoriei“, — o facem, fiindcă avem și acum, mai mult ca ori și când, credința, că neamul românesc, așezat, așa cum este, la granițele Răsăritului, nu poate avea altă garanție mai statornică a existenței sale ca neam și ca țară unitară, decât punând zăgaz de despărțire religioasă între noi și între toți vecinii noștri, cari profesază și ei legea „strămoșească!“

*

Rostul acestei reviste nu este, să încresteze, zi de zi, nici macar lună de lună, atacurile ce s'au dat, ori se vor da, în potriva bisericii noastre. Doar, din când în când câte o privire retrospectivă, câte un mic bilanț! Căci, darul și ajutorul Celui de sus, a cărui glorie o caută, în primul rând, biserica noastră, și conștiința dragostei de neam, carea a însuflețit pe înaintașii noștri, ca și pe noi cei de azi, au ridicat apărători și au întărit, și vor întări, pe cei ce poartă rolul apologetilor din primele veacuri creștine. Interesele și idealurile bisericii noastre sunt reprezentate, cu demnitate și hotărâre, nu numai de către arhierii noștri, în jurul cărora ca un zid se realiază șirul ales al intelectualilor și poporul respândit în toată România mare, nu numai de către preoțimea, pe carea nu au putut-o clăti „apeluri“ ce veniau, fie în chipul glasurilor de sirenă, fie amenințătoare asupra capetelor ei, cu trăsnete și fulgere — bizantine.

O gazetă de zi la București, „Unirea“ noastră săptămânală, tovarășele dela Lugoj, Gherla, Iași etc., bine chibzuitele broșuri ale Lugojului, fac tot mai multă lumină în jurul bisericii noastre. Și lumina va birui întunerecul!

Biserica noastră va trăi, precum în trecut, nu din mila celor atotputernici lumești, nu pe urma hatârilor vremelnice, ci din încrederea în Acela care „a biruit lumea“, ale cărui cuvinte nu vor trece.

Strîns uniți, cu ochii țintă spre idealurile religioase și naționale ale neamului nostru, noi zicem:

Cu Dumnezeu înainte!

Dr. V. MACAVEIU.

Pagini de istorie.**Cumanii și episcopia lor.**

(VII.)

6. Armata de apus a Mongolilor. — A treia invazie în Cumania. — Prăpădul din prejūr.

Intr'aceea, Gînghiz-han, după ce a întărit cuceririle sale din Mongolia subjugând și Coreea, pornește împotriva Chinei meridionale; moare însă în toiul operațiunilor militare, la 18 August 1227; adus cu o pompă strălucită în Mongolia, întemeiatorul celei mai grozave împărății e înmormântat între copacii muntelui din care izvoresc râurile Onon, Cherulan, și Tula¹⁾.

Fiii lui, pe cari trebuie să-i cunoaștem, pentru înțelegerea năvălirii mongole în Europa, au socotit de datoria lor a aduce la îndeplinire planul de cucerire uriașă conceput de genialul lor tată. Giuci, fiul cel mai mare, nu mai era în viață la moartea lui Gînghiz-khan; Tului, fiul cel mai tânăr, a ținut cămăcămia în timpul interregnelui dela 1227—1229; ceilalți trei fii se numiau Ciagatai, Ogatai și Gulgan sau Culcan. Giuci a lăsat 7 fii, cari au ajuns vestiți prin talentele lor militare, talente ce nu se puteau concepe de Mongoli, fără amestecul celei mai sălbatice cruzimi; patru din ei, Batu, Orda, Șiban și Tangcut, sunt conducători ai armatelor occidentale; ceilalți trei se numesc Berca, Bergaciar și Tuca-Timur. După un interegn de aproape trei ani, prinții mongoli aleg împărat pe Ogotai (1229—1241), cel desemnat de însuș Gînghiz-khan²⁾.

La conziliul de coroană („curultai“) din 1235 se hotărăște cucerirea țărilor așezate la apus de Volga. Se formează astfel o armată occidentală, pusă sub comanda celor mai renumiți din prinții și generalii mongoli: Batu, Orda, Șiban și Tangcut, fiii lui Giuci; Baidar și Buri, fiii lui Ciagatai; Cuciuc și Cadan, fiii împăratului Ogatai; Mangu și Budgec, fii lui Tului; Dulcan, fratele împăratului. Batu, cel mai în vârstă din

¹⁾ D'Ohsson I 382.

²⁾ D'Ohsson II 2—13. — A. D. Xenopol. Istoria Românilor, vol. II, ed. 2 București 1914) 258, repetă și în ediția a doua greșeala că »Batu e fiul lui Gînghiz-khan«. Lucrarea monumentală a lui D'Ohsson, Histoire des Mongols, nu se poate ignora, fără a ignora totodată și izvoarele mongole, chineze, arabe și persane.

toți, primi comanda supremă; împăratul îi atașă în calitate de locotenent-general pe vestitul Subutai, pe care îl rechemă spre acest scop din China, unde conducea operațiile militare¹⁾. Atât *Fazel-Ullah-Rașid* cât și *Alai-eddin* notează că, afară de cei înșirați, erau încă „mai mulți alți principii și generali“ la comanda armatei occidentale²⁾. Astfel, vom da de prințul Bochetor, care va distruge Moldova cu episcopia catolică de lângă Milcov³⁾; de generalul Buruldai⁴⁾, care se va distinge la catastrofa maghiară de lângă Sajó; de prințul Barcai⁵⁾, care-i amintit în luptele cumane; de prințul Peta⁶⁾ cunoscut în Polonia și Ungaria.

În primăvara anului 1236, armata de apus era la granițele Bulgariei Mari, pe Volga. Subutai, neînvingător, intră în Bulgaria, pustiește orașul Bolgar; întreaga țară i se supune, spre a se revolta îndată după plecarea generalului. La vestea răsvrătirii, Subutai se întoarce din nou, dând curs liber furiei sale sălbatice. Bulgarii sunt subjugați cu braț de fier; locuitorii sugrumați în mare număr; lungi convoaie de robi formează alaiul fiorosului biruitor⁷⁾. În aceeaș epocă e supusă și Ungaria Mare, cum reiese din izvoarele occidentale, care leagă cucerirea Ungariei vechi cu aceea a Bulgariei vechi⁸⁾.

În primăvara anului următor (1237), Mongolii năvălesc în Cumania Albă din nordul Caspice și al Caucazului, unde primejdia supremă adunase toate forțele cumane. Dar, cu toată vitejeasca lor apărare, Cumanii sunt bătuți așa de crâncen, încât șesul se umplu de cadavrele lor; iar din cei rămași în viață, o parte fuge în părțile necotropite încă de Mongoli, pe

¹⁾ Fazel Ullah-Rașid, trad. D'Ohsson, II 621. — Alai-ed-din, trad. D'Ohsson, II 619.

²⁾ Rașid, loc. cit.: »mai mulți generali«; Alai-ed-din, loc. cit.: »mai mulți alți prinți«.

³⁾ Rogerius, *Miserabile carmen*, cap. 20, ed. Schwandtner *Scriptores rerum Hungaricarum* — în fol., I (Vieea 1746) 302.

⁴⁾ Fazel-Ullah-Rașid, trad. D'Ohsson, II 622.

⁵⁾ Idem. trad. D'Ohsson, II 626 și 625.

⁶⁾ D'Ohsson, II 125. Identitatea cu Baidar pare improbabilă: Rogerius are tot „Peta“. — Rogerius, op. cit., cap. 19, ed. cit., pag. 301.

⁷⁾ Fazel-Ullah-Rașid, trad. D'Ohsson, II 623. — Alai-ed-din, trad. D'Ohsson, II 619.

⁸⁾ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente*, I, 1 (București, 1887) 191, 145, 148.

când o altă parte, care n'a avut putință de a fugi, e silită a se supune jugului dușman, gustând și ei din păharul amar pe care l-au pregătit de atâtea ori altor popoare. Numai unul dintre fruntașii lor, viteazul Baciman, a mai îndrăznit să iasă din ascunzișul său, spre a neliniști siguranța biruitorului. El îi ataca des și apoi se făcea nevăzut prin desișul pădurilor de lângă Volga, schimbându-și neconținut locul de adăpost. În sfârșit, prinții Mangu și Budgec se hotărăsc a răscoli pădurile pe rând; Baciman e surprins cu ai săi într'o insulă a fluviului; tovarășii săi fură tăiați în bucăți, iar el în două¹⁾.

Vine rândul Alanilor, cari se mai numesc Ași sau Iași — nume interesant, de care ce se pune în legătură cu originea orașului Iași. Identitatea între Alani și Ași sau Iași e mai pe sus de orice îndoială. Afară de dovezile adunate — cu multă lipsă de precizie și cu unele traduceri greșite²⁾ — de Ghibănescu, mai amintim pe Fazel-Ullah-Rașid, comparat cu Alai-ed-din, și pe misionarul Vilhelm de Ruysbroek. Cei, dintâiu vorbind despre unul și acelaș popor al Alanilor, Rașid îi numește Ași, iar Alai-ed-din *Alani*³⁾. Cât privește pe misionarul Vilhelm de Ruysbroek (Wilielmus de Rubruquis), care a vizitat pe Alani în anul 1253, el ne dă prețioasa notiță că „Alanii se numesc acolo Iași Albi sau Ași Albi“⁴⁾, desigur în opoziție la Alanii cari trăiau pe vremea aceea în Moldova și cari, ca trib desfăcut din patria primitivă, se numiau Iași Negri sau Ași Negri.

Acuma, la noua invazie a mongolilor în țara Iașilor, a-ceștia se luptau vitejește sub comanda lui Caciar Ogala; dar toată împotrivirea era zăgarnică. Caciar e ucis, iar poporul „exterminat“, cum scrie Alai-ed-din, afară de ceice au fugit în Moldova și de aici în împărăția Bizanțului. Deși „exterminat“ nu trebuie luat în sensul strict al cuvântului, cum dovedește istoria războaielor, avem totuș aici o

¹⁾ Fazel-Ullah-Rașid, trad. D'Ohsson, II 623—4.

²⁾ Gh. Ghibănescu, Originele Iașilor, extras din „Arhiva“ (Iași 1904) 42—46. „Lingua utuntur *pecultari*“ e tradus: „limba lor e *păstorească*“!

³⁾ Fazel-Ullah-Rașid, loc. cit. — Alai-ed-din, trad. D'Ohsson II 620.

⁴⁾ Hurmuzaki-Densușianu, Documente I, 1, pag. 267: „venerunt ad nos quidam Alani, qui ibi dicuntur Ak-ias vel Ak-as“; 269: „Alani sive Acas“.

dovadă pentru strășnicia loviturii date de Mongoli¹⁾ Sub apăsarea acestei lovituri, vreo 10,000 de Iași fug în Moldova, unde prezența lor e dovedită dintr'o listă a orașelor din țările române, alcătuită la sfârșitul veacului al 14-lea sau începutul veacului al 15-lea, în ori ce caz după domnia lui Roman Vodă (1391—1393), întemeietorul orașului Roman. Iată partea care ne privește în înșirarea orașelor moldovenești din lista rusească: *Askyi torg, la râul Prut; Romanov torg, lângă Moldova; Nemec (Neamț) în munți; Korocjunov (Crăciuna)*²⁾, Așadar, avem în Moldova, în valea Prutului, un „*Askyi torg*“, un târg așic sau al Așilor; dovedită fiind identitatea între Ași și Iași, n'avem nevoie de o filologie specială pentru a concluda la „târgul Iașilor“. Apăsați, apoi, și în Moldova de către Mongoli, Iașii, în număr de peste 10,000 de bărbați, luând cu sine pe copiii și femeile lor, trec pela 1300, în imperiul bizantin, unde împăratul Andronic II, Paleologul (1283—1328), îi primește cu bunăvoință și-i așează lângă Magnezia³⁾.

7. A patra invazie mongolă în Cumania. — Imprăștierea Cumanilor. — Alianța cumano-franceză.

Ca să nu fie nici o nedumerire cu privire la identitatea între Mongoli și Tătari, prețim observația misionarului franciscan Ioan de Plano Carpini, care a petrecut între Mongoli un an și jumătate; el ne spune că prin Mongoli și Tătari desemnăm unul și acelaș lucru: „Deinde terram Mongalorum intravimus, quos Tartaros appellamus“⁴⁾ Pricina acestei identificări ne-o dă celalt misionar, brabantsonul Vilhelm de Ruysbroek (sat lângă Bruxela), scriind în raportul misiunii sale că Gînghiz-Khan trimitea în fruntea oștirii sale pe cei din tribul mongol al Tătarilor; de aici strigătul de alarmă și spaimă, la

¹⁾ Alai-ed-din, trad. D'Ohsson, II 620; Rasid, trad. D'Ohsson, II 623—625.

²⁾ D. Onciul, Originile principatelor române (București 1899) 233. — A. D. Xenopol, Istoria Românilor, ed. 2, II (București 1914) 274. — C. Auner, Episcopia Milcoviei, în Revista catolică, III (București 1914) 61.

³⁾ Nicephorus Gregoras, Byzantinae hystoriae lib. VI, cap. 10, 1—2, ed. Migne, Patr. Gr., ser. II, tom. 148 (Paris 1865) col. 361—4.

⁴⁾ Hurmuzaki-Densușianu, Documente I, 1 pag. 237 C. 25.

ivirea avangardei mongole: „Vin Tătarii!“; iar acest nume a rămas mai pe urmă pentru a desemna pe toți cotropitorii de sub steagul mongol.¹⁾

Reluăm firul. În toamna anului 1237 se hotărăște la un „curultai“ atacul împotriva Rusiei și, îndată după aceasta, Mongolii trec Donul, îndreptându-se în goană nebună spre nordul Rusiei. Ei se aruncă mai întâiu asupra marelui ducat al Vladimiriei. Nimic nu poate opri revărsarea înfiorătorului potop; cad rând pe rând orașele Riezan, Colomna, Moscova și Suzdal; la 8 Februarie 1238 cade și Vladimir, capitala marelui ducat; urmează distrugerea celorlalte orașe; Rostov, Iaroslav, Gorodeț, Iuriev, Pereslav, Tver, Cașin, Voloc și Cosniatin; marele duce Gheorghe și aproape toți cnejii sunt uciși împreună cu o mare parte din populație; orașele trosnesc în vălvătaie vestind departe pierzarea.²⁾

În drumul lor spre principatul Novgorodului, le sosește știrea neașteptată că Circazienii și Cumanii s'au reorganizat între Volga și Don și sunt gata a-i ataca de la spate. La această veste, Mongolii se întorc repede înapoi, spre a zădărnici planurile celor mai viteji dintre dușmanii lor. Cadan, fiul împăratului, scaldă în sânge și mistuește în pară revolta circaziană, pe când generalul Barcai trebuia să frângă rezistența cea mai îndârjită a Cumaniilor, cari, deși surprinși și nepregătiți încă bine, se luptau, de la Volga până la Nipru, cu forța ultimei nădejdi. În curând însă dispăre și cea din urmă licărire a biruinței: în fața puterii de neînvingătoare a Mongolilor, Cumanii se hotărăsc mai bine la fugă și pribegie prin țări străine, decât să rămână sclavi în propria lor țară. Hanul *Iona* pleacă spre Dunăre cu 10,000 corturi, iar *Cuten* spre Ungaria cu 40,000 corturi. Lupta a avut loc la sfârșitul anului 1238 și începutul anului 1239.³⁾

De oarece despre hanul *Cuten* vom vorbi în partea a treia a studiului de față, aici vom urmări numai soarta hor-

¹⁾ Idem, ibid., pag. 270 în fine: Tunc ipse Cyngis prae-mittebat ubique ipsos Tartaros; et inde exivit nomen eorum: quia ubique clamabatur: Ecce Tartari veniunt!

²⁾ D'Ohsson, II 113—117. În una din aceste lupte muri și Culcan, fratele împăratului.

³⁾ Fazel-Ullah-Rașid, trad. D'Ohsson, II 626 și izvoarele de mai jos. — La 1239 Cuciuc și Mangu sunt rechemăți în Mongolia

delor lui Iona. „Cumanii aceștia — scrie Nicephorus Gregoras (1295—1359) —, ne mai având nici o nădejde de a învinge într-o luptă cu Tătarii, trecură Dunărea împreună cu soțiile și copiii lor, în număr de 10.000, folosindu-se de piei umplute cu paie, în loc de bărci. Și, după ce au rătăcit destulă vreme prin Tracia în căutarea unui sălaș potrivit, împăratul Ioan (Ioan Duca Vatașes) li câștigă prin daruri mărețe, primindu-i în legiunile bizantine și împărțindu-i prin diferite ținuturi: o parte a fost așezată în Tracia și Macedonia, iar o altă parte în Asia, lângă Meandru, și în Frigia.“¹⁾ Istoria lor ne-o completează cronicarii contemporani Gheorghe Acropolita (1217—1282), cronicarul cistercian Alberic și Joinville (1224—1317), sfetnicul, biograful și tovarășul de cruciată al sfântului Ludovic IX al Franței.

Iată informația pe care ne-o dă Acropolita: „Cumanii, scăpând de invaziile, devastările și măcelul Tătarilor, trec Dunărea pe burdufuri împreună cu fiii și soțiile lor, cu toate că Bulgarii se împotriveau la aceasta, din pricina că numărul lor era prea mare.“²⁾ Ioan Asan (1218—1241), deși crescut la Cumani³⁾ și ajutat de aceștia în lupta dela Clocotinița,⁴⁾ lângă Marița, își iubia totuș mai mult țara sa, pe care n'o putea vedea călcată de o mulțime așa de mare de nomazi. Neavând însă ce face, trebui să învoiască trecerea foștilor săi ocrotitori și aliați, cărora se datoră în mare parte existența imperiului romano-bulgar de peste Dunăre. În schimb, Cumanii trecură repede prin Búlgaria în ținuturile bizantine. „Ei devastară — continuă Acropolita — tot ce întâlneau în cale în Macedonia, așa că, în scurtă vreme, toată țara deveni o stepă fără locuitori, *un pustiiu cuman*, cum se zice în proverb. Târgurile mai puțin apărate le luau în stăpânire, jăfuind și pustiind tot și măcelărind pe mulți; pe bărbații luați robi îi vindeau în orașele mai mari, pe cari nu le puteau lua, fie din pricina zidurilor mai puternice, fie din pricina mulțimii apărătorilor. Astfel

¹⁾ Nicephorus Gregoras, *Byzantinae historiae* lib. II, cap. 5 nr. 2, ed. Migne, *Patr. Gr.*, ser. II; tom. 148 (Paris 1865) col. 160—1.

²⁾ Georgius Acropolita, *Annales* 35, ed. Migne, *PG*, ser. Ib tom. 140 (Paris 1887) col. 1061.

³⁾ Idem, *Annal.* 13 in fine, ed. cit., col. 1019—1020.

⁴⁾ Idem, *Annal.* 20, ed. cit., col. 1048.

de orașe erau Adrianopolul, Didymotoechon (Dimotica, pe Marița, la sud de Adrianopol), Vizia și Calliopolis (Gallipoli)¹. Într'aceea, Latinii reușesc să se împacă cu Ioan Asan și să-l câștige pe partea lor; tot așa, prin daruri și făgăduințe, câștigă și pe Cumanii nomazi. Cu această armată, compusă din Vlaho-Bulgari și Cumani, Latinii pornesc împotriva lui Ioan Duca Vatașes și împresoară orașul Ţurulos din Tracia orientală, nu departe de Marea Marmara, pe drumul dintre Constantinopol și Adrianopol. Ioan Asan însă, primind vestea că în aceeași zi i-a murit soția, copilașul și episcopul Târnovei, se împacă în grabă cu Vatașes și părăsește cetatea, lângă care rămăseră numai Latinii și Cumanii.²) În curând părăsesc și Latinii cetatea, neîncrezându-se în puterile lor, și se întorc la Constantinopol, pe când Cumanii își reiau obișnuita îndeletnicire: jăfuirea Traciei. Tânărul împărat latin, Balduin de Courtenay, amenințat de Grecii lui Vatașes din Nicea, ceruse ajutor din Franța.³) La 1238, o puternică cruciată pornia din Franța spre Constantinopol în ajutorul imperiului latin. În Martie 1238, papa scria lui Bela IV pentru libera trecere a cruciaților francezi prin Ungaria, îndemnându-l să le dea tot concursul de care vor avea nevoie.⁴) În Noemvrie, acelaș an, Grigorie IX scrie prințului Coloman, ducele Slavoniei, să primească binevoitor cruciata franceză, ușurându-i trecerea prin ducatul său.⁵) Scurt după aceea, Francezii, coborându-se prin Ungaria și Slavonia, ajung la granița dunăreană a Bulgariei. Schimbăciosul împărat româno-bulgar, „rupând iarăș alianța cu Bizantinii“, cum observă Acropolita,⁶) le dă voie să treacă Dunărea, fi tratează ca pe „amici și neamuri“ în Bulgaria, până trec în Tracia, unde dau de Cumani,⁷) Armata cruciată a Francilor se urca la 60,000 de oameni, cum notează Acropolita.⁷)

¹) Idem, Annal. 35—36, ed. cit., col. 1061—5.

²) Georgius Acropolita, Annal. 37, ed. cit., col. 1065.

³) Hurmuzaki-Densusianu, Documente I, 1 pag 171.

⁴) Idem, ibidem, pag. 180.

⁵) Georgius Acropolita, Annal. 37, ed. Migne, col. 1068.
Οι μὲν οὖν Βούλγαροι τὴν μετὰ Ρωμαιοῦν σπορδὰς προεφραζόμενοι...

⁶) Idem, ibidem. — Așadar, întâlnirea între hordele lui Iona și armata franceză n'a avut loc în „Muntenia“, legăturile între Francezi și Cumani nu s'au stabilit în „Cătenia“, cum vrea A. D. Xenopol. Ist. Rom., ed. 2-a, II, 252, 254.

⁷) Annal. 37, ed. Migne, col. 1065.

În Tracia are loc alianța cumano-francă. Marele han al Cumanilor e numit de cronicarul Alberic „*Rex Ionas*“, adăugând despre dânsul că „*videbatur esse maior in regibus Comanorum*“¹⁾; Joinville îl numește „*le roi des Commains*“ sau „*le grand roi des Commains*“²⁾. Pe lângă marele han cuman, Alberic mai amintește pe un prinț cuman cu numele latinizat *Soronius*. Stabilindu-se condițiunile, cruciații francezi fac alianță în Tracia cu marele han Ionas și prințul Soronius împotriva lui Vataș; astfel întăriți, „Latinii atacă din nou, cu ajutorul trupelor cumane, cetatea Țurulos“ și reușesc s'o cucerească; prizonierii sunt duși la Constantinopol, pe când Vataș se împacă din nou cu nestatornicul Ioan Asan, având nevoie de ajutorul acestuia împotriva dușmanului mărit³⁾.

La Constantinopol, alianța cumano-franceză se întinde asupra întregului imperiu latin, așa că mai în urmă, Joinville ne putea da următoarea informație autentică despre alianța latino-cumană: „Împăratul din Constantinopol (Balduin II, 1228—1261), și ceilalți nobili ce se aflau în Constantinopol, erau atunci aliați cu un popor numit Cumani, pentru a avea ajutorul acestora împotriva lui Vataș, care era împăratul Grecilor“⁴⁾.

Legătura politică latino-cumană se pecetulește prin trei căsătorii celebre. Guilelm, fiul lui Geoffroy de Méry, conetabilul Romaniei, luă în căsătorie pe o fiică a prințului cuman Soronius, iar senierul Balduin de Hainaut luă pe a doua fiică a aceluiaș prinț; amândouă au fost botezate în Constantinopol, făcându-se catolice. O a treia căsătorie avu loc între renumitul Nariot de Toucy, înrudit cu Ludovic cel Sfânt al Franței, și între fiica marelui han Ionas, care a fost botezată și ea în religiunea catolică și care, după moartea bărbatului la 1241, se făcu călugăriță, tatăl ei rămânând tot păgân.⁵⁾

¹⁾ Textul din *Chronicon Alberici* e reprodus de B. P. Hașdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, tom. IV (București 1898) LXXIX.

²⁾ Joinville, *Histoire de Saint Louis*, ed. M. Natalis de Wailly, ed. 6-a (Paris 1878) 222.

³⁾ Georgius Acropolita, *Annal.* 37, ed. Migne, col. 1068.

⁴⁾ Joinville, *Histoire de Saint Louis*, ed. cit., pag. 221.

⁵⁾ Alberici *Chronicon*, la Hașdeu, op. cit. LXXIX—LXXX

Alianța a mai fost întărită prin două ceremonii caracteristice, povestite de Joinville. După obiceiul Cumanilor, atât marele han cât și nobilii săi se împunseră la braț și culeseră sângele într'o cupă de argint. Tot așa trebui să facă și împăratul latin cu seniorii săi. La urmă amestecară acest sânge cu vin și apă; bând apoi cu toții. Franci și Cumani, din tainicul amestec, se făcură „frați de sânge.”¹⁾ Afară de aceasta, Cumanii scoaseră un câne între tabăra lor și aceea latină și-l tăiară în bucăți cu săbiile lor, trebuind și Latinii să lovească într'însul; ceremonia se sfârși prin cuvintele serbătorești: „Așa să fie tăiat acel ce calcă alianța”²⁾.

La 1241, pe când Cumanii din Rusia și țările noastre erau zdrobiți de Mongoli, marele han Ionas moare în Constantinopol, și, „fiindcă nu era încă botezat, a fost îngropat afară de zidurile orașului, sub o măgură foarte înaltă; lângă dânsul, la dreapta și stânga, au fost spânzurați opt ostași înarmați, cari s'au jertfit la aceasta de bună voie, și 26 cai vii”³⁾.

După moartea marelui han, Vatafe câștigă pentru interesele sale, prin diferite daruri și binefaceri, pe Cumanii cari se apucaseră iarăș de obișnuitele lor pustiiri în Macedonia.⁴⁾ Împăratul bizantin „fi primi în legiunile sale și-i împărți prin diferite ținuturi: o parte a fost așezată în Tracia și Macedonia,

¹⁾ Joinville, Histoire de Saint Louis, ed. cit., pag. 221—2.
— Un obicei analog exista și la Sciți (Herodot IV, 70), la Asirieni și Lidieni (Herod. I, 74), la Armeni (Tacit, Anal. XII, 47), la Arabi (Herod. III. 8); el exista și la Români sub numele creștinesc »*frați de cruce*«. „A se prinde frați de cruce e o datină antică, ce impune datorința de a-și da vieța unul pentru altul. Legătura acestel frați se făcea prin amestecarea sângelui. Când doi băbați se decideau a se înfrăți, trebuia să și facă ei pe brațul drept câte o tăietură în formă de cruce și să unească sângele lor. Acest obicei mistic, care în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ține negreșit de oarecare tradiție de pe timpul cruciatelor» (V. Alexandri, Poezii populare, Balaurul, nota 2. ed. Socec. Scriitorii Români — București 1908 — p. 20).

²⁾ Joinville, op. cit., p. 222.

³⁾ Arabici Chronicon, textul la Hașdeu, op. cit. pag. LXXXI.
— Despre obiceiul Cumanilor, de a ridica movile mari peste mormântul defunctului, vezi raportul lui Vilhelm de Rubruquis Hurm.—Dens., Doc. I, 1 pag. 267—8. — Géza Kuun, Codex Cumanicus (Budapesta 1880) pag. XXXVIII—IX.

⁴⁾ Georgius Acropolita, Anal. 40, ed. Migne, col. 1073.

iar o altă parte în Asia, lângă Meandru, și în Frigia⁽¹⁾, unde dispar din istoria lumii, asimilându-se cu alte popoare.

Imprăștierea Cumanilor și ocuparea țării lor de către Mongoli înseamnă nu numai decăderea totală a puterii lor, dar și dispariția lor politică.

Dr. IOAN FERENȚ.

Adventismul și combaterea lui.

III.

Lupta împotriva adventiștilor.

Metodele și argumentele pentru combaterea adventismului se potrivesc și la combaterea tuturor sectelor baptiste.

Rabinul Gamaliel a fost zis ovreilor, relativ la combaterea creștinilor: dacă e dela oameni voița ori lucrul acesta se va desființa, dacă e dela D-zeu, nu o veți putea desființa (Fapte 5, 38—9.). Adventismul, de sigur, nu e dela Dumnezeu; cu toate acestea ar fi o mare greșeală, a-l bagateliza, cum o fac unii, chiar dintre cei chemați. Aceasta ar însemna, a nu ne gândi la porunca, ce o avem pentru apărarea oilor, la răspunderea noastră pentru fiecare suflet, ce se pierde, la viitorul bisericii! Căci să ne gândim numai, ce va fi, când peste 5—10 ani sate și regiuni întregi vor rămânea cu bisericile goale, mai vârtos că aceasta revoluție religioasă implică o revoluție socială în toată forma!

Deci trebuie se luăm lupta, e timpul suprem, e ceasul al 11-lea!

Combaterea adventismului e de 2 feluri: indirectă și directă.

1. *Combaterea indirectă* e, când, la noi acasă toate lucrurile merg bine, când preoții își fac datorința cu sfințenie, când poporul își cunoaște legea, e pătruns de adevărurile ei, și are practica credinții! În acest caz, pot sufla vânturi contagioase, poporul nu se va molipsi; pot veni orice valuri, corabia nu se va clătina! Dovadă, că rătăcirile, de cari vorbim, toate au pornit dela protestanți, unde temelul credinții e mai slab, și mai puțin prind la populația catolică,

¹⁾ Nicephorus Gregoras. Byzantinae historiae lib. II. cap. 5 n. 2. ed. Migne, col. 160—1.

din satele compacte, unde viața religioasă e mai conștientă. De altă parte, precum buruiiana răsare și se menține numai la locurile necultivate, așa și erezele prind și se răspândesc mai mult la orașe, printre populația de mahala și a coloniilor industriale dela țară, apoi în general pe vremea marilor deranjări, cum sunt cele cauzate de războiu, precum și în timpul prefacerilor sociale, prin cari trecem!

Unde mai puni, că în biserica „ortodoxă“, precum foarte nimerit a arătat-o pâr. Arhim. Scriban,¹⁾ punctul de greutate s'a strămutat de pe terenul lui firesc, care e terenul pur religios, pe cel politic; ea a devenit o anexă politică, în care de o viață religioasă nu mai poate fi vorba. „Ea duce o existență egală cu moartea, e cântată de cei interesați ca bază a țerii, în timp ce ei singuri îi înădușe suflarea vieții și o împiedecă de-a produce singurul lucru, pe care trebuie să-l producă: viața religioasă!...

„Moștenirea aceasta au căpătat-o, zice pâr Scriban, toate bisericile ortodoxe. Toate au caracterul sterilității, ca un vițiu de naștere. Si într'adevăr, că e vițiu de naștere...“.

Cu puțin mai bine stăm și în biserica ortodoxă-unită: Pe alocuria se găsește, de sigur, grație unei preoțimi mai bine educate, o mai bună instrucție și educație a poporului; dar în multe locuri, și la noi, cultura și viața religioasă a credincioșilor noștri nu întrece cu nimic pe aceea a populației ortodoxe. De aci urmează, că noi Românii puțin ne putem bizui pe apărarea indirectă, ci trebuie să punem deosebit fond pe *apărarea directă*,

2. Ca să putem face planul *apărării directe*, trebuie să ne dăm seama mai întâi de caracterul întinderii erezelor din chestie.

I *Incuibarea sectei într'o comună* se face cam în chipul următor:

Careva dintre săteni, singur sau cu tovarăși, a fost la oraș. Pe drum, în tren, ori mergând pe jos, se alătură la ei un necunoscut, cu care încep a povesti; acesta curând aduce vorba despre corupția moravurilor din zilele noastre, vorbește de credința în Dumnezeu, de mântuirea sufletului; se provoacă la practica noastră religioasă, la umblatul la biserică, la ceremonii, la slujbele preoților, la prescuri, la închinări și arată

¹⁾ Neamul Rom. Lit. 1909 No. 3. p 226—7.

cum aceiași oameni, cari cred în de acestea, sunt răi, înjură, fură, se bat ș. a. Incearcă să le dovedească, ca nu în de acestea stă credința și mântuirea, ci în vieța sufletului, în renaștere prin har, în adevărata urmare a lui Hristos. Ceace, închee el, nu se face în Biserică, nu se dă prin „preoții voștri“...

Deșteptând astfel interesul ascultătorilor și combătând prin scurte observări obiecțiunile lor, cari apără religia, scoate din traistă o carte. Testamentul Nou, și începe a citi de acolo citații, cari de cari mai frapante pentru omul neo-orientat în de acestea! Creștinii noștrii stau mirați, ne mai știind ce să facă. Se despart. La despărțire le dă cartea, din care le-a citit, ba le dă și alte cărțicele, în dar, numai să le citească. — Peste câteva zile vine el în sat și procedura continuă.

În cele mai multe cazuri, agenții sectarilor vin direct la sate și caută să trezească atențiunea creștinilor asupra sa „la Deliblata d. ex. (un sat din Torontal) — scrie *Dimitrie-vici — Bălan*¹⁾ — în chipul următor au aruncat lațul: înainte cu trei ani, chiar când starea bisericii de acolo, în urma întregilor neprecaute ale președintelui, avea un aspect foarte trist, au venit pela sf. Maria-mare, cu trăsuri lungi, pline cu pepeni și încep pe uliți să târguie. Dară s'a întâmplat, că un tânăr oarecare a furat un pepene sau lebeniță. „Măi prietino, iată, că ți-au furat o lebeniță“, a strigat un țigan dela dela capătul satului. Dar nazarineanul, spre cea mai mare mirare a celor de față, încă și mai smerită își face fața sa cea tâmpită și zice încet: „vede Dumnezeu!“! Se'nțelege, că sătenii după aceea până la cea din urmă lebeniță au pus la probă răbdarea și smerenia nazarinienilor și ei într'adevăr au făcut slab târg, însă chiar prin aceasta au deschis calea unui pro-roc, care deja la o săptămână a venit în sat și cu ușurință a infectat câteva familii române“.

Cu ocaziunea acestei a doua revederi, începe operația serioasă. La casa cutărui creștin se adună mai mulți ascultători, numai din curiozitate. Străinul le vorbește iarăș, le vorbește cu insistență, le citește din carte, le pune tot mai multe întrebări, prin cari îi încurcă! Le arată în câte locuri, câtă

¹⁾ Nazarenismul, Caransebeș, p. 111.

lume s'a convertit deja, îi mângâie, îi îndeamnă! De despărțire iarăș le lasă cărți de citit și se duce.

Focul e deja aprins. Se știe în tot satul, discută lumea; mulți sunt indignați, alții indiferenți, sunt însă și de aceia, la cari procesul și lupta sufletească s'a sfârșit! Când vine iarăș agentul, aceștia din urmă deja din convingere stau pe partea lui, se angajază să-i fie într'ajutor, începe *propaganda sistematică*, ședințele culturale, cu rugăciuni și cântări, vine „popa“ lor, se declară comunitatea înființată, se rup toate legăturile cu biserica, nu-și mai botează copii, la morți nu mai chiamă — nici nu admit — preot, peste câțva timp cu mare ceremonie se face botezul primilor credincioși, apoi se botează mereu, la anumit termen, cei ce se convertesc!

Propaganda continuă cu toată forța. Dacă sunt în sinul enoriei nemulțumiri, sau de e vre-o nemulțumire personală, se insistă asupra motivelor acesteia; poporul e sedus cu aceea, că nu trebuie să dea birul parohial, fără a i-se spune, că mai târziu și ei vor plăti la predicator și că vor trebui să jertfească pentru zidirea unei case de rugăciuni și pentru alte scopuri. Mai mare succes are provocarea la aceea, cât sunt de păcătoși creștinii *ceialalți*, pe când *ai lor* sunt ca îngerii... Nu se sfiesc de nici un mijloc, despre care cred, că duce la scop; dacă cuiva i-a murit un membru iubit al familiei, îl asigură că-l va revedea curând, numai să se facă „credincios“! Mai mult se năpustesc asupra aceloră, pe cari îi observă că au o mai bună dispoziție pentru viața religioasă. Pe care și-au pus ochii, îl menajează, îl pisează, îl frământă, până-și ajung scopul!

Și împart cărțicelele la toată lumea, cu o nemaipomenită dărnicie, și e interesant, să vezi la adunările lor religioase și la înmormântări, toată lumea cu cartea'n mână, măcar că mulți nici nu știu citi, ci o țin întos... dar, *în carte e mântuirea!*

II. Ce e deci de făcut?

1. Mai mari bisericii au primit porunca, să ia aminte de sine și de toată turma, în care Duhul sfânt i-a pus (Fapte 20, 28) și au deci datoria să vegheze. Înainte de toate, *preotul* e chemat să observe tot, ce se întâmplă în parohie și să iee măsuri în consecință, Dacă preotul și-ar neglija aceasta datorie, ori vina unor porniri rele între enorieși ar fi chiar în el, atunci e datoria *protopopului*, ca șef imediat, să observe,

ce se întâmplă și să vadă, ce e de făcut. În caz de neglijență și din partea acestuia, e aci episcopia; dar și indiferent de acestea, la episcopie trebuie să fie un om, care să fie un fel de inspector eparhial al mișcării religioase din dieceză, având răspunderea pentru cunoașterea a tot ce se întâmplă între creștini și pentru măsurile, ce sunt a se lua.

În caz că, precum ziserăm, vina unor porniri rele ar fi chiar în *preotul din loc*, trebuie îngrijit ca numai decât *altul vrednic* să-i ocupe locul; și e o adevărată crimă, împotriva intereselor bisericii, ca fie din favoritism, fie pe urma altor împrejurări, să se tolereze un preot necorespunzător într'o parohie, în care, în loc de a edifica, se produce ruină!

Deci, lupta împotriva relelor nu o poate face, decât numai un *preot bun!*

2. Activitatea preotului bun e normată prin următoarele indicațiuni ale sf. Pavel (2 Tim. 4, 2—5):

„Propovăduiește cuvântul; stai asupra cu vreme și fără vreme; muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelungă răbdarea și cu învățătura.

„Că va fi vreme, când învățătura sănătoasă nu o vor primi; ci după poftele lor își vor alege loruși învățători, gâdilându-i la urechi;

„Și dela adevăr auzul își vor întoarce, iar la basme se vor pleca; (*acesta e cazul adventiștilor!*)

„Iar tu priveghiază întru toate, pătimește răul, fă lucrul evanghelistului, *slujba ta o fă deplin*“.

Da, un preot bun n'are, decât să-și facă slujba deplin, și pericolul e înlăturat!

Preotul, care *priveghează*, deja a doua zi știe, că cutare dintre credincioșii lui au făcut cunoștință cu un pocăit!

Regula generală în combaterea sectelor este aceeaș, carea se aplică și în terapeutică: *la orice venin, contraveninul necesar. În măsura, în care s'a făcut inveninarea!*

a) Preotul luând numai decât, în forma prudentă, contact cu oamenii din chestie, caută să afle dela ei, de ce e vorba și-i lămurește asupra lucrului, orientându-i în general asupra sectarismului, care e tot așa de vechiu, ca și creștinismul adevărat! li va preveni, că o să mai audă ei de acestea și în chip discret se va îngriji, că la a doua ocaziune, când va veni agentul în sat, să fie 2—3 oameni, cari să știe, cum să-i răspundă și să-i paralizeze propaganda. (Aici deloc nu ne gândim la ciomege ori la brutalități, despre cari vom vorbi mai la vale!)

b) Totodată preotul va face raport protopopului; și întrucât propaganda nu încetează, protopopul numai decât raportând episcopiei, va invita la o conferență pe toți preoții săi și acolo vor discuta temeinic chestia, fixând un plan comun de acțiune! Li-se va expune preoților, care e doctrina sectarilor, cum se combate; se vor preveni asupra propagandei, care se poate aștepta în toate locurile.

E lucru de importanță capitală, ca preoții să fie bine înarmați cu cunoștințele teologice necesare! Sunt, în discuții cu sectarii, situații atât de grele, încât și cel mai deprins teolog simte sudori; ce va face un preot care, decând a terminat — cum va fi terminat — studiile, nu a mai luat carte în mână! În viața pastorală se aplică, nu se abandonează cele învățate la teologie; de aceea preotul mereu să-și reînprospeteze cele învățate odată și pe lângă aceea, să caute să progreseze în cunoștințe, citind mereu cărți și reviste de specialitate. Altfel și cel mai distins licențiat preot ajunge, de-l face de rușine cutare țaran sau mahalagiu, cu sofistăriile lui din Biblie!

c) În parohia atăcată, dela început, se vor pune în mâinile enorieșilor cărți de contrapropagandă, în măsura în care sectarii își divulgă cărțile lor! Cărțile noastre trebuie să fie însă cărți bune, nu orice fel de cărți; despre acesta iarăș vom vorbi mai jos.

d) Încă dela început, se vor ținea în comună niște bune misiuni populare! Misiunile la popor sunt aceeaș, ce sunt la clerici exercițiile spirituale: o concentrare și regenerare sufletească. Trei zile, sau în cazul, că numai dimineața și seara se pot aduna oameni la biserică, cinci sau opt zile, la rând, creștinii, întrucât se poate, părăsind ocupația obișnuită, afară de micile griji casnice, se adună la biserică. Aici se oficiază, zilnic de mai multeori, servicii publice, și în legătură cu acestea, preoți misionari veniți din alte locuri, cam de 3 ori la zi, predică poporului. Predicile sunt sistematice; sistemul lor e făcut de sf. Ignat de Loyola. Se espun adevărurile fundamentale ale credinței și moralei creștine; se arată grozăvenia păcatului în originea și efectele lui, insistându-se asupra necesității de a se întoarce dela păcate (via purgativa); apoi se descrie frumuseța vieții adevărat creștinești, dulcea legătură cu Isus Mântuitorul prin darul său, ce se dă prin ss. taine; poporul se spovedește, se împărtășește; astfel renăscuți fiind în credință, li-se arată creștinilor calea ce au să urmeze, ca

vieța lor să fie adevărat creștinească (*via illuminativa*). Pe cum sunt manevrele la armată, așa sunt la popor misiunile: un fel de recapitulare a educației religioase; fără de care nu se poate concepe statornicie în credință. „E o a' mirabilă operă de concentrare sufletească, când omul cearcă să-și dea cu deamănuntul seamă de sine însuș, să-și examineze până în cele mai tainice ascunzișuri, sufletul, faptele toate, vorbele și gândurile!“¹⁾

Misiunile, cari de peste 300 ani se practică în biserica catolică, sunt o armă puternică și servesc la întărirea în credință a poporului atăcat de atâtea și atâtea curente. În biserica „ortodoxă“ nu sunt încă cunoscute; abia în timpul mai nou vedem, că în Ardeal în cutare Duminecă ori sârbătoare se adună mai mulți preoți la o biserică, unde fac „*Liturghie în sobor*“, slujesc poporului maslu și țin și o predică. Intre moțiunile congresului preoțimii „ortodoxe române“ din Ardeal se află și acestea: înființarea școlii de Duminecă, prestarea unui examen de pietate pentru ascultătorii acestei școli, înainte de a fi majori; acestea, precum însuș raportul mărturisește,²⁾ au în vedere cursul de confirmare, ce se face la protestanți.

e) Foarte bine a recomandat apoi P. S. Episcop Frențiu dela Lugoj preoților săi, ca pentru combaterea sectarilor să se formeze din popor câte o *gardă*, bărbați și femei, dintre cei mai deștepți. Aceștia înarmați cu cunoștințele necesare, cu mai mult efect pot conlucra la delăturarea pericolului!

f) Ideea aceasta ne conduce iarăș, la o altă idee: organizarea poporului în *asociații-religioase*. Asociațiile acestea sunt o altă instituțiune de mare importanță a bisericii catolice. Temeiul lor e în cuvintele Mântuitorului, care zice: „unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo sunt eu în mijlocul lor“. Ele nu sunt alta, decât gruparea creștinilor după bunele lor dispoziții sufletești. În cadrele lor se asigură deprinderea unor virtuți și aptitudini speciale. În biserica latină numărul acestor asociații e foarte mare.

Am amintit deja, că sectarii exploatează chiar dispozițiile pietistice ale unor creștini buni, invitându-i să meargă

¹⁾ „Cuvântul“, organ al Min. Cult. și A. Nr. 1. 1921, p. 25—6.

²⁾ Vezi Analele primului congres al preoților din Mitrop. rom. ort. Sibiu 1919, p. 116.

între ei, acolo se face viață religioasă. Mie mi-s'a întâmplat, că imi spuneau unii creștini: „părinte, noi voim să fim și fii ai bisericii, să ne facem și pocăiți...”

— Foarte bine, dar atunci haideți dincoace!

Trebuie dat prilej oamenilor, să-și poată deprinde în chip special anumite virtuți; trebuie noi să le aranjem conveniri religioase și să le punem la dispoziție toate mijloacele necesare, prin cari pot ajunge la cel mai frumos grad de perfecțiune creștinească!

Trebuie să se înființeze deci în fiecare parohie: asociație religioasă a bărbaților, a femeilor, asociație antialcoolică, societatea tinerimii, ș, a.

g) E de mare importanță *participarea activă a poporului la cultul divin!* Deja pruncii școlari trebuiesc deprinși cu cunoașterea deplină a cultului oriental și mai ales a cântărilor! Poporul să fie conștient de tot ce se face și ce trebuie el să facă! În biserică *poporul* ar trebui să cânte, nu strana! Poporul a cântat în Sinagogă, în biserică creștină veche, poporul cântă la catolicii de rital latin, la eretici, numai la noi ascultă „troparele somnuroase”. (Nu i-ar fi somnuroase, dacă însuș le-ar înțelege și le-ar cânta!) La noi poporul știe să facă la cruci, să ardă luminări în biserică, să dea colivă; dar încolo... nici-o conștientă a practicelor liturgice, chiar nici la intelectuali. În anul 1906 se putea citi în „Neamul Românesc” întâmplarea dintr'o biserică din Moldova, unde creștinii făceau cruci mari înaintea unei „icoane” atârnată într'un colț mai întunecos; când s'a căutat mai aproape să se vadă, ce sfânt reprezintă aceea icoană, s'a văzut că era — o coșcogea-mi-te-reclamă de a expoziției naționale din 1906 de la București!..

Negreșit trebuie să recunoaștem, dacă vrem să turnăm vin curat în pahar, că pe mulți creștini îi aruncă în brațele sectarilor nu numai necunoașterea, ci degenerarea absolută în unele părți, a cultului ortodox oriental!

Aceasta situație trebuie să înceteze!

h) Dar indiferent de aceasta degenerare, *cultul ortodox reclamă o revizuire!* Serviciile sfinte sunt făcute pentru mănăstiri, sunt prea lungi, prea grele. În cadrele lor abia mai rămâne loc pentru nițică didactică, pentru predici! Iar *cântările?* Aici las să grăiască autorul unui articol publicat în revista „Cultura Creștină” din Blaj, Nr. 19. din 1912 (d. G. Moody).

„Avem, zice, Octoihul, Mineiul, Triodul, Pentecostarul și alte cărți liturgice, cari toate sunt pline de cântări, numai cât acelea nu sunt cântări lirice ușoare. Cântările noastre sunt ode și imnuri, la priceperea cărora oamenii simpli nu se pot înălța. Pentru ca ele se poată fi gustate de absoluta majoritate a credincioșilor noștri, ei trebuiesc pregătiți înainte, prin liră și muzică simplă.

„Secta saluțiștilor numai și numai prin liră s'a organizat, prin liră a făcut cuceriri foarte însemnate. Cunosc însuși sat, unde pocăiții numai cu ajutorul lirei și a muzicei au putut intra în el. Satul era păstorit de un preot tânăr și însuflețit. S'a întâmplat într'aceea, că a venit acolo un faur de la Budapesta, care acasă la el ținea adunări cu pocăiții veniți din satul vecin și pe lângă aceea își făcea propagandă după cum pricepea el mai bine.

Preotul încă dela început luase toate măsurile de apărare, predica regulat și a fost început instruirea sistematică a tinerețului și adulților. La asta pocăiții văzând, că nu pot ținea rost cu părintele, ziceau, că el așa trebuie să învețe și să predice, că lui aceea îi este pânea. Dar nici asta nu a folosit și atunci faurul pocăit și-a cumpărat o armonică și a început a cânta așa de frumos, încât oamenii îl ascultau cu drag. Cu aceasta armonică mereu i-a îndulcit la adunarea lor și în decurs de 3 ani de zile, un faur pocăit a putut să răpească dela un preot învățat jumătate din turmă“...

Nu știu, dacă relațiunea aceasta nu e cam exagerată, dar știu, că nu este de loc exagerat, dacă ceri o reformă oarecare a cultului și cantului ortodox, ca să devie mai populare...

Chestiunea aceasta însă nu ne privește aici!

i) Se impune o întrebare: *poate să meargă preotul între bapțiști?* înțeleg la adunările lor, unde predică și tâlcuiesc Scriptura. Eu am luat parte la astfel de adunări, și pot spune, că nu mi-a părut rău. Sunt convins, că oricare preot o poate face, numai să fie bine înarmat cu argumentele necesare, să fie asigurat, că acolo nu se va face nimic, ce ar fi în contra demnității sale de preot; să aibă bună grijă însă, ca nu cumva să dea mai mare importanță moralei, decât dogmaticiei, ca nu cumva să se zică: „și părintele e pocăit“.

j) O chestiune delicată e aceea a concursului statului la combaterea sectelor!

În statul modern liberal chestia religiei nu împoartă, decât pe măsura, ce privește însaș existența și scopurile statului. Orice confesiune, care nu repugnă concepției statului trebuie să se bucure de libertatea deplină! Știm, că în trecut statul nostru nu a fost cel mai liberal, iar acum, în România mare, regimul față de sectele de care vorbim, nu ă deplin stabilit. Îl privește ~~pe~~ stat, dacă admite, ca sub eticheta cutărei secte orice să se propovăduiască, ori nu? În vechiul stat ungar bapțiștii nu aveau, decât o singură parohie recunoscută: cea din Budapesta. Cu toate acestea se mișcau liberi în toată țara. Dacă reclamam împotriva, mai ales, noi Românii, nu ni se dădea nici o atențiune. În fine am fost lămurii. Ziarul „Az Est“ din Budapesta la 21 Iulie 1914 aduce știrea următoare:

„Treizeci de comune vreau să învețe ungurește. Corespondentul nostru din Seghedin ne scrie: în ședința de azi a direcțiunii D. M. K. E. (asociația culturală a Ungariei de sud) s'a discutat petiția eparhiei bapțiște din Sebeș — Gurahonț (Halmaș), care roagă asociația, ca celor vre-o 5000 familii românești aparținătoare celor 30 comune din eparhie să li-se dea puțința de-a învăța ungurește, căci acolo sunt numai școli românești. D. M. K. E. a votat una mie Cor. spre acel scop, cu cari vor trimite învățători maghiari în acel ținut“.

Deci în Ungaria bapțișmul era destul de patriotic. Nu știu, dacă și la noi e tot așa!

Regimul cultelor îl privește pe stat; noi, ca biserică, nici odată nu vom putea cere statului, să facă el, cea ce ar trebui noi să facem. E cea mai mare greșeală, a provoca amestecul jandarmilor, ori a celor „25“, ori a aplica alte brutalități, pe urma cărora nu numai ziarele din străinătate, ca și cele românești se umplu cu documente în această materie! Împotriva acestui amestec al statului trebuie să protestăm cu toată puterea.

Tocmai așa trebuie să amintim, că e greșit a combate bapțișmul, pe tema „legii strămoșesti“. Argumentația de acest fel e deplasată, ca să nu-i zicem caraghioasă. Ascultați un exemplu dintr'o cuvântare, ținută de preotul G. Rain în Ghețlar și publicată în „Telegraful Român“ din Sibiu (Nr. 103 din 1911):

„Priviți în jur de voi și veți afla, că toate viețuitoarele neînsuflețite se află bine în legea dictată lor de Dumnezeu!... Floricelele, cari împodobesc câmpii și plaiurile, nu sunt ele

mulțumite cu legea dictată lor de Dumnezeu?... Când ați putut măcar și numai gândi, ca de pildă floarea roșietică a mărilor să-și fie urît culoarea ei și să dorească a se preface în floare albă de cireș?... trecutu-va când-va prin mîntie gîndul, ca, de pildă, spicul curat de grâu să rîvnească a se îmbrăca în forma paiului de cucuruz?!... Tot asemenea se țin strîns de legea dată lor și dobitoacele, ba chiar și elementele naturii, cum sînt: vîntul, ploaia, căldura, zăpada... *Numai tu omule!*... aci urmează concluziile asupra netrebnicilor de români, cari nu sînt mulțumiți cu ce le ofere lor așa numita lege strămoșească. Zic: așa numita, pentru că în temeiul acestei argumentații, ar trebui se revenim la religia zeilor romani, cum pretindea Bărnuz la 1848! — Dar argumentația aceasta e caraghioasă pentru acea, pentru că pretinde, ca omul să nu aibă mai multă judecată decît elementele naturii, plantele sau dobitoacele; de unde, numai decît ar răspunde un baptist: bine, dară noi nu vrem să fim asemenea dobitoacelor...!

Prin atari argumentări se dă armă în mîna acelor, cari zic, că religia e numai pentru oameni proști. E drept, că predica de mai sus nu s'a ținut în fața unor pocăiți, ci în fața unor creștini, cari păreau a amenința cu trecerea la unire, dar în acest caz argumentația e și mai superfluă, căci... floarea nu-și schimbă culoarea...

Pocăitismul mai înseamnă ceva!

Un ziar din București, vorbind despre adventism, între cauzele acestui flagel, pe lângă Papa cu Concordatul, pune și pe I. P. S. Mitropolitul-Primat M. Cristea, care a comis imprudența (sau crima?), de a da ordin, ca preoții să-și tundă părul și să-și rotunjască barba... Aici vede răul dl Polychroniade, directorul ziarului „Deșteptarea Comerțului și Industriei Române“!

k) În fine ne vedem ajunși la chestia, de capitală importanță: *cărțile de contrapropagandă*, ce sînt a se pune în mîna poporului! Aici iarăși sînt multe de spus.

Alimentarea sufletească a populației e tot așa de importantă, ca și cea trupească. Și trebuie să recunoaștem, că guvernării noastre, numai decît după războiu, s'au gîndit atât la una, cât și la alta. Și durere! asemănarea e mare, între ambele afaceri! S'a adus marfă proastă, s'au făcut abuzuri la aprovizionare: s'a făcut același lucru și la aprovizionarea sufletelor. Mai multe ministere și întreprinderi ocrotite de stat

au început o activitate culturală, prin răspândirea cărților la sate, prin întemeierea de biblioteci. S'au făcut serbări naționale, politicienii și-au făcut reclamă; când colo? mai bine ar fi, să nu vă spun, aceea ce vă spun: s'a împărțit poporul tot felul de marfă proastă, fără a se ținea samă măcar de aceea ce avem și ce n'avem. Într'o scrisoare a dlui Ministru al Muncii adresată episcopului dela Lugoj, d. ex. se exprimă admirația pentru o carte, care s'a editat acolo sub titlul „Religia și Democrația“, spunându-se, că s'au luat măsuri, ca să se aibă un număr cât mai mare de exemplare din ea, ca să se împărțească la bibliotecile muncitorilor, — dar până azi nu s'a comandat nici un exemplar din ea. În schimb, se trimit la sate, dela Ministerul Muncii și Ocrotirilor sociale, pentru bibliotecile sătești, cărți și ziare, pe cari preoții au fost siliți să le confişte. Intre acestea e: „Antichristul“ de Nietzsche, în care lucrare „creștinismul este sinonim cu corupțiune; acest termen echivalent apare de mai multe ori, subliniat“ (vezi prefața p. XIII); sau ziarul pomenit mai sus al dlui Polychroniade, „Deșteptarea“, cu articoli ca acesta: „Concordatul cu Vaticanul este o blasfemie împotriva Duhului sfânt“ (Nr 6 din 1921). Ca să ne convingem de tâmpenia cu care e scris acest articol, amintesc numai, că în el expresia vechilor romani „panem et circenses“ e tradusă: „pâine și cireșe“...

Iată, cam așa activitate culturală au făcut ministerele noastre până acum. Acum toată activitatea culturală a ministerelor a trecut la Casa „Culturii poporului“ de sub președinția A. Sale Principele Carol; vom vedea, cum va lucra aceasta.

În rezumat, deci, pentru combaterea adventismului e necesară, 1. o bună călăuză, redactată pentru preoți, un fel de carte enciclopedică practică, în care cu ușurință să afle preotul tot ce caută; 2. e absolut necesar să se editeze pentru popor broșuri, cari, la priceperea lui, cu multă competență, să trateze singuraticile chestii ale religiunii creștine! Acestea să se pună la dispoziția poporului, în măsura, în care se cer, ca să se poată distribui cu aceeași ușurință, cu care se distribuie broșurile baptiste!

De acestea biserica e chemată să se îngrijească, având tot dreptul la concursul aceluia factor, care e dator să sprijinească binele obștesc!

De încheiere încă una.

La combaterea baptismului trebuie ținut seamă de felul, cum se prezintă acela în fața publicului: ca o direcție morală, cu aderenți onești, muncitori, serioși, cari par a încunjuța toate fărădelegile. Fac impresia unor oameni absolut cum se cade și asta prinde mult! Ei bine, asta așa e la început, până nu pătrunde în masse și până are numai elemente conștiente de ceea ce sunt. E și iperzelul neofiților împreună cu încă-păținarea ereticilor. Dar trebuie lămurit poporul, că lucrul acesta nu rămâne așa, cum se prezintă la început. Sunt și la ei păcate, fărădelegi. Cunosc însu-mi atari cazuri (cum, la Petroșeni, predicatorul lor a fugit cu soția altuia, mie mi-a înstrăinat unul niște cărți, ce-i dădusem; la administrarea banilor sunt de regulă neregularități). Apoi să nu se uite, că Scriptura, la care ei zic, că țin cu sfințenie, spune lămurit: „de vom zice, că păcat nu avem, pe noi înșine ne înșelăm și adevărul nu este întru noi“ (Ioan 1, 8). Deci toată prefăcătoria lor, cu care duc în rătăcire pe cei neorientați, este, pentru durată, vorba Scripturii: *înșelăciune*, și „adevăr nu este“ întru cel ce afirmă așa ceva.

Iar contrariul adevărului este -- minciuna!

Dr. NICOLAE BRÂNZEU.

Rubrica pastorală.

Ingrijirea pastorală a bolnavilor.

(V.)

7. Cuminecarea bolnavilor.

Conciliul provincial I „îndatorește pe parohi, să învețe pe credincioșii săi, ca mai adeseori să se apropie cu cuvenita devoțiune de masa Domnului (sf. Euharistie)... și de câte ori sunt în pericol de moarte să primească acest sf. sacrament“. (Titl. V, cap IV). — In pericol de moarte să afle ceice întreprind lucrări periculoase, se supun la operațiuni chirurgice grele, femeile înainte de naștere mai ales, dacă nasc greu, îndeosebi însă se află în pericol de moarte omul greu bolnav. Și așa, cel greu, bolnav are obligațiunea gravă de a se pregăti pentru ora morții prin demna primire a Preasfintei Cuminecături. Obligațiunea aceasta nu este numai din porunca bisericească, ci este și de precept divin. Domnul Hristos a zis: „De nu veți mânca trupul

mieu și de nu veți bea sângele meu, nu veți avea viața întru voi (Ioan 6, 54) și iarăși „Celce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viața vecilor și eu îl voiu învia pe el în ziua cea de apoi (Ioan 6, 55).

Sf. Euharistie, fiind sacrament de al viilor, nu e necesara *necessitate medii* spre mântuire. De unde, din împrejurarea, că cutare credincios ar fi murit fără a se fi împărțășit cu merindea vieții de veci, nu urmează, ca el să fie exchis dela fericirea de veci, dacă în momentul morții a fost liber de păcate grele. Fiind însă necesar acest sacrament *necessitate praecepti*, cel ce e dator să se cuminece și ar putea satisface acestei datorințe, dar cu toate acestea nu satisface, chiar prin aceasta omisiune voluntară păcătuiește greu, și prin urmare își periclitează mântuirea de veci.

Dacă însă muribundul nu din vina proprie rămâne necuminecat, având el dorința ferbinte de a primi trupul și sângele Domnului, acela, precum învață s. Thoma, se împărțășește de darurile, ce se obțin prin s. Euharistie, în virtutea dorinței sale fierbinți sau a votului de a se cumineca, chiar așa pe cum se curăță de păcatul original cel nebotezat, prin botezul dorului, ori de păcatele actuali, penitentul, care are contrițiune perfectă, care învoalvă în sine votul mărturisirei sacramentale, deși în realitate nu se poate mărturisi (p. 3. qu. 79, a. 1, ad. 1).

Chiar dacă preceptul dumnezeesc și bisericesc nu ar obliga „sub gravi“ la primirea s. Euharistii, totuș ar trebui să o primească fiecare bolnav, considerându-i efectele admirabile. Ea nutrește în suflet focul iubirii lui Dumnezeu, și deodată curăță rămășițele păcatului, liniștește patimile, dă tărie contra ispitelor, la care este atât de expus bolnavul, îl face pacient și mijlocește, ca durerile suportate cu răbdare creștinească și încredere în Dumnezeu să-i servească de merite, în ce privește mântuirea sufletului și fericirea de veci.

Dacă este gravă obligațiunea credincioșilor, de a se cumineca cu demnitate, când se află în pericol de moarte, tot atât de gravă este și datorința păstorului sufletesc, de a le administra la timp și cu devoțiunea cuvenită s. sacrament al Euharistiei. Păstorul sufletesc, care din lenevire ori din altă cauză nejustificată nu îngrijește de cuminecarea bolnavilor la timp, în cât din vina lui moare cineva necuminecat, păcătuiește, greu, pe lângă aceasta are mare răspundere atât în fața superiorității

bisericești, cât și înaintea poporului, care se scandalizează și pe dreptul se indignează, când din vina preotului mor credincioși neprovăzuți cu ss. sacrameinte.

Când stăruim pentru împlinirea gravei datorințe, ce o are păstorul sufleteșc, de a îngriji de cuminecarea credincioșilor săi greu bolnavi, nu putem lăsa neobservat, că dela împlinirea acestei datorințe, ca și dela împlinirea preceptelor afirmative peste tot, excuză neputință fizică și morală. Aceasta ar obveni, când preotul ar fi însuș greu morbos, ori ar întimpina întru împlinirea datorinței sale piedeci și greutăți, pe cari numai cu sacrificii de tot mari le-ar putea delătura. În atare cazuri împlinirea datorinței este imposibilă, de altă parte însă, pe cum am accentuat mai sus, morbosul se poate împărtăși de fructele s. Euharistie cel puțin în parte, prin votul sau dorința fierbinte și serioasă de a se cumineca. De unde rezultă, că cu mult mai gravă e datorința păstorului sufleteșc de a îngriji de mărturisirea sacramentală a celui greu bolnav, decât de cuminecarea lui. Și dacă preotul ar fi chemat de urgență la un greu bolnav, și nu ar avea la îndemână s. Cuminecătură, (fiind s. ex. departe biserica), dacă este pericol de moarte, are să grăbească, spre a-l mărturisi și deslega, și dacă nu l-ar putea cumineca, fiind s. mărturisire necesară, necesitate medii, celor ce se află în vre-un păcat greu după s. botéz.

Pentru praxă recomandăm păstorilor sufletești următoarele:

1. Sa se îngrijească, ca s. Cuminecătură să se conserve în biserică, anume, în pixidă de metal (raclă de argint ori de alt metal, înaurită pe dinlăuntru), care se păstrează în tabernaculul (chivotul) de pe altar. S. Cuminecătură pentru bolnavi să o reînoiască mai des, chiar mai de multeori pe săptămână, acolo, unde biserica ar fi umedă, ori din cauza căldurii și a timpului ploios s'ar umezi ușor ss. specii. În punctul acesta atragem atențiunea păstorilor sufletești asupra Can. 4 a Sinodului arhidiecezan din 1869.

Tot canonul citat dispune, ca „S. Euharistie la bolnavi să se ducă prin preot, iar nci când prin alții, și în vasele orânduite spre aceea, punându-se în chilia bolnavului pe masa așternută cu față curată și aprinzându-se lumina“.

2. Sinodul din 1869 can. 4 nu determină mai de aproape modul, cum să se ducă s. Cuminecătură la bolnavi. Reverința cuvenită însă Preasfintei Euharistie impune preotului, să o

ducă cu cea mai mare reverință, și să i-se dea cea mai mare onoare (adoratiune). În biserica latină, preotul o duce având pe sine rochet și stola, fiind cu capul descoperit, și precedat de unul ori doi acoliți. Acolo însă unde nu s'ar putea observa solemnitățile prescrise de biserică, cum ar fi printre eretici, în cetăți mari, unde s. Euharistie ar fi expusă la ireverență, episcopii pot permite să se ducă în mod ocult. Dar și când se duce în mod ocult, totuș să se facă cu reverința cuvenită, anume: a) ca preotul ducând s. cuminecătură să evite convorbirile inutile, b) ss. specii să le așeze la piept, la noi având preotul pe sine epitrachilul, să o ducă sub acesta, prövându-l în direcțiunea pieptului cu un fel de pungă sau buzunar, în care se așază pixida cu s. Cuminecătură. c) Ducând s. Cuminecătură preotul să meargă cu capul descoperit, dar spre a se apăra contra intemperiilor (frig mare, vânt, insolație, ploaie etc.) poate să poarte pe cap capuțiu, ori chiar camaura, care îi scutește și urechile; și dacă, fiind cu capul descoperit, s'ar teme, că s. Euharistie s'ar expune la ireverență din partea heterodoxilor ori a necredincioșilor, poate să o ducă cu capul acoperit. d) Preotul, ducând s. Cuminecătură, de regulă are să meargă pe jos, în caz de necesitate însă poate călători cu trăsură, automobil, tren, naie, etc., după împrejurări, observând totdeauna reverență cuvenită.

3. S. Euharistie are să se administreze ca *viatic* tuturor credincioșilor greu bolnavi și dispuși pentru demna ei primire. Credincioșii se pregătesc și dispun la primirea Sfintei Euharistie prin mărturisirea sacramentală. Cu ocaziunea mărturisirei să nu întrelase păstorul sufletesc a releva iubirea nemărginită, ce-o arată D. Hristos față de noi, nu numai în S. Mărturisire, iertându-ne păcatele, ci mai vârtos prin S. Cuminecătură, în care ni se ofere ca nutremânt spiritual și se unește în modul cel mai intim cu noi și ne împărtășește nenumărate daruri. Prin aceasta va deștepta în sufletul bolnavului acte de credință, de iubire și de speranță față de D. Hristos, present în S. Euharistie, cu adevărat, în mod real și substanțiat.

S. cuminecătură se deneagă a) celor nedispuși, cum ar fi cei ce nu voesc să se mărturisească, ori mărturisindu-se nu pot fi deslegați din lipsa dispozițiunii. Reservatele încetează toate în articolul morții.

b) *Păcătoșilor publici*, cum sunt concubinarii, meretricele, criminalii notorii, excomunicații notorii, chiar și dacă în cele

din urmă dau semne de penitență și pot primi deslegare sacramentală în S. Mărturisire, totuși li se deneagă S. Cuminecătură, până când nu reparaază publice scandalul provocat prin modul lor de viață. (Vezi Dr. Is. Marcu, Teol. past. v. II. p. 329).

Sinodul arh. din 1904—6 ad. II., tractând despre concubinari, ca păcătoși publici, declară, că nu se admit la S. Cuminecătură, și li se deneagă și înmormântarea bisericească, dacă ar muri fără a-și fi manifestat cugetul de a satisface preceptelor bisericești.

Scandalul îl vor repara, dacă vor declara înaintea martorilor, că le pare rău de modul lor de viață, îl reprobă și se supun necondiționat preceptelor bisericești, și de cumva se vor însănătoșa, vor împlini ori ce canon le-ar impune Biserica pentru espierea vieții lor păcătoase.

c) Reverența față de s. Cuminecătură aduce cu sine, ca ea să se denege și acelor creștini, cari nu au ajuns la uzul rațiunii, și preste tot nu au cunoștință despre acest misteriu sacru și despre valoarea lui. Intre aceștia să numără infanții, nebunii și surdo-muții.

Ce privește pe infanți, și înainte de anii, în cari de comun sunt obligați la cuminecarea de Paști (9—10 ani), dacă sunt destul de desvoltați și instruiți, cât cunosc natura s. Euharistie, au să fie împărtășiți cu ea în pericolul morții. Ținem să atragem atențiunea preoților noștri asupra acestui bun, de mare însemnătate pentru sufletele respectivilor prunci. Să ne gândim, că în urma dezvoltării lor intelectuale pot păcătui, deci au lipsă și de remedii contra păcatului, între cari cel mai de frunte este s. Cuminecătură, apoi că ce daună spirituală ar putea să aibă ei din omiterea Cuminecării, de care daună este vinovat păstorul sufletesc, care ar neglija cuminecarea atâror prunci.

Nebunii (amentes) se asemănă cu infanții, dacă nici când nu au avut uzul rațiunii. Tot asemenea și surdo-muții, cari nu au cunoștință despre natura Sfintei Cuminecături, din cauză că lipsindu-le auzul, nu au putut fi instruiți în adevărurile religiei creștine. Ce e drept ei săvârșesc unele acte religioase externe, anume: înalță mâinile spre cer, își fac semnul crucii, îngenunche, doresc să primească S. Cuminecătură; toate acestea le îndeplinesc, ca și pruncii cei mici, spre a imita pe alții, fără a fi conștienți de însemnarea actelor, pe cari le

săvârșesc. Deși în articolul morții, însă dau semne de durere, pot fi absolvați sub condițiune, dar nu pot fi cuminecați.

Surdo-muții, cari învață în institute destinate pentru educarea lor, pot fi instruați în elementele religiei creștine și pot fi și pregătiți pentru primirea ss. sacramente. Dacă au această pregătire, se admit la cuminecarea dela Paști, și cu atât mai vârtos, când se află în pericol de moarte au să fie provăzuți cu ss. sacramente.

Nebunii (amentes-alienați), cari au avut oarecând uzul rațiunii, pot fi cuminecați în articolul morții, dacă o doresc, ori e presupțiune intemeiată, că doresc să se cuminece; decumva este exclus pericolul de a fi aruncată ori altcum expusă la ireverență S. Cuminecătură. Acest pericol rar este exclus, urmează deci, că rar li se ofere cuminecătura și în articolul morții. (Noldin, Theol. mor. vol. III. n. 139).

S. Alphonso, tractând despre cuminecarea bolnavilor lipsiți de uzul rațiunii, zice, că „acelora, cari nici când nu au avut uzul rațiunii, nu este iertat a li se da S. Euharistie; acelorora, cari au avut uzul rațiunii, aflându-se în pericolul morții, câte odată este iertat, altă dată nu este iertat a li se da Euharistia. Nu este iertat, dacă au dus o viață impie, este iertat, dacă au viețuit creștinește, ori înainte de morb au dat semne de contrațiune, și nu subversează pericolul de a se profana S. Euharistie, de a voma, scuipa ori alt pericol de acest fel. (Homo apost. Tr. XII. c. 11 n. 44).

Cretinilor, cari știu face deosebire între s. Cuminecătură și pânea comună, și pot excita acte de devoțiune față de s. Euharistie, li se administrează acest s. Sacrament în pericolul morții, precum și mai adese-ori în viață, dacă preotul află, că se pot cumineca cu demnitate.

d) *Epilepticii*, când sunt în stare liniștită, dacă sunt dispuși, pot să se cuminece, iară cei ce aiurează (delirantes), când își vin în ori, adecă au intervale lucide. Până ce sunt cuprinși de paroxismi, li se deneagă s. Cuminecătură.

e) Nu odată se întâmplă, că *bolnavul vomează tot ce mănăcă sau bea*. În atare caz nu i-se poate da s. Cuminecătură, numai după ce înceată de a voma, și sunt semne, că nu va voma curând după cuminecare. În chestiunea aceasta preotul să ceară și părerea medicului, care poate prescrie pacientului ceva medicament contra vomărei. În dubiu, că oare arunca-va afară s. Cuminecătură, nu i-se dă.

Tot asemenea se procedează și față de morboșii, cari nu pot primi alimente din cauza tusei.

f) *Celor lipsiți de simțiri* încă nu avem să le administrăm s. Cuminecătură, de o parte, pentru că ei nu pot fi conștii de ceea ce primesc, de altă parte fiindcă nu este exclus pericolul irreverenței, anume de a arunca din gură ss. specii. Apoi prin deslegarea condiționată și prin s. Maslu ei sunt ajutați, cât se poate, între împrejurările date.

S. Cuminecătură, ca merinde pentru viața de veci (viaticum) se poate distribui ori unde se află creștinul greu morbos, și în ori și care oră. Ea în pericolul și în articolul morții se împărtașește și celor, cari au frânt ajunul natural, dacă altcum sunt dispuși la demna ei primire.

Condamnații la moarte de regulă au să se cuminece nemâncăți și nebeuți, dacă însă din întâmplare au frânt ajunul și executarea pedepsei nu se amână, pot fi cuminecați și după ce au mâncat sau beut. Tot asemenea și-aceia, cari fără a fi greu bolnevi s'ar supune la vre-o operațiune chirurgicală foarte periculoasă, deci e temere că ar putea muri în decursul ei, ori întreprind o lucrare împreună cu pericol vieții.

Se naște întrebarea, că dacă cineva s'a cuminecat dimineața fiind sănătos, în caz că în aceeași zi ar deveni greu bolnav, putea s'ar și trebuie-ar să se cuminece de nou? În privința răspunsului la aceasta întrebare divergează părerile teologilor.

Unii susțin, că cel ce s'a cuminecat odată în aceeași zi — fiind sănătos ori morbos — nu mai poate primi tot în ziua aceea S. Cuminecătură nici ca viatic; deoarece Biserica oprește de a se cumineca cineva de două ori în o zi.

Alții afirmă, că poate și trebuie să se cuminece, devenind morbos, și dacă s'ar fi cuminecat odată în ziua aceea, deoarece preceptul de a primi s. Cuminecătură ca viatic urgitează numai după ce omul a devenit greu morbos, deci nu a putut fi împlinit înainte de a urgita.

A treia părere este, că poate, dară nu e necesar, să se cuminece, căci, precum observă de Lugo, este de ajuns, că să se cuminece la sfârșitul vieții; apoi că s'a cuminecat fiind sănătos, ori greu bolnav, și într'un caz și în altul a primit trupul și sângele Domnului Hristos. În praxă Benedict XIV recomandă părerea ultimă, anume de a primi ori de a nu primi s. Cuminecătură de nou ca viatic, după cum adecă va afla de consult pietatea morbosului și prudența păstorului sufletesc (De

Syn. dioec. l. VII c. XI n. 2). Nu este dator să primească s. Cuminecătură ca viatic nici cel ce s'a cuminecat în ziua precedentă ori în săptămâna aceea; e dator însă să se cuminece căzând la greu morb, cel ce s'a cuminecat cu săptămână ori cu mult mai înainte de aceea. Ș. Alph. Homo. ap. N. 48; Instr. past. Eystetensis p. 521. —

Preotul să ducă s. Cuminecătură la morboși cu toată reverența, anume el să fie îmbrăcat decent, să aibă pe sine patrachirul; în partea din lăuntru a patrachirului la pept să fie făcut anume un marsupiu ori buzunar pentru așezarea în el a pixidei cu s. cuminecătură; să meargă pe jos, dacă se poate, cu capul descoperit ori cu capuțiu sau camaură pe cap. La distanțe mai mari poate merge și cu trăsura ori călare pe cal.

În orașe mari, locuite de eterodoxi în număr mai mare, ori călătorind pe tren, preotul poate duce, și de multe ori trebuie să ducă, pe ascuns S. Cuminecătură, spre a o feri de irreverență ori batjocură din partea necredincioșilor, ori cări ar fi ei.

Ajungând la bolnav, preotul așează s. Cuminecătură pe o masă așternută cu fața curată și aprinde lumina. Sinod. Arch. 1869 can. 4). La noi e datina, ca pe masă se așează și o farfurie curată, și particula din s. Cuminecătură se pune în lingurița de cuminecare, în care se toarnă puțin vin, ori în lipsa vinului, sau când bolnavul nu ar putea înghiți vin, se toarnă apă.

Până ce preotul adresează câte-va cuvinte corespunzătoare bolnavului și cetește ori recitează rugăciunile înainte de cuminecare, s. particula se moaie, cât o poate înghiți ușor cel ce se cuminecă cu ea.

După Cuminecare se recităză rugăciuni de mulțămită.

În caz de pericol în așteptare, se cuminecă morbosul și fără exortație și rugăciunile deînainte de cuminecare.

Când preotul nu s'ar putea apropia de morbos (ar fi bolnavul turbat, ori atacat de pestilență sau ciumă, etc.) i-se așează în loc potrivit s. particula, cu vin ori cu apă, ca bolnavul, când e conștiu de sine, să-o poată lua însuși. (Benedict XIV. de Syn. dioeces XIII c. XIX N. 10).

Dacă s'ar întâmpla, ca să cada s. Cuminecătură în pat, să iea cu atențiune, cât să nu rămână acolo nimica din ea, tot așa și dacă ar cădea jos; locul, unde a căzut, se rade ori

spală și răsătura ori apa se aruncă în locul, unde nu umblă nime ori chiar în sacrar sau trapeză (altar).

Dacă ar vomă morbosul, ori altcum ar arunca din gura s. Cuminecătură, se sbea vomătura în călji ori vată, care se păstrează în loc mai ascuns până se uscă, apoi se arde și cenușa se aruncă sub altar. (vezi și Dr. I. Marcu Teol. past. II. p. 387).

Dr. IZIDOR MARCU.

Pro memoria.

† **Take Ionescu.** În 21 Iunie a. c. a murit la Roma, unde s'a dus să-și îngrijească sănătatea, sdruncinată de munca necruțătoare ce a depus pentru consolidarea noului nostru stat, cel mai cunoscut bărbat politic al nostru în străinătate: **Take Ionescu.** — Mai rar bărbat, care să fi avut o intuiție atât de clară a situațiilor și realităților politice, ca decedatul nostru fost prim-ministru. Par'că ne sună în urechi și acum declarațiile făcute de el în vara 1914, îndată după izbucnirea războiului mondial. Acest războiu, zicea el, va fi de lungă durată și cu peripeții dureroase. Când se măsoară națiuni întregi, nu ajung câteva ciocniri sângeroase. E nevoie de o serie întreagă de măsurări de forțe pe toate terenurile, pentru a asigura victoria. Un lucru să se știe bine chiar dela început, că învingătorul momentan nu e și cel definitiv. — Făcând altă dată prognosticul viitoarei biruinți, el spunea că Franța nu poate fi bătută, iar Anglia de 300 ani încoace n'a pierdut nici un războiu. În consecință, nu era greu să știe, de care parte trebuie să se alăture România, mai ales când dreptul și dreptatea, simpatiile frățești și legăturile culturale ne îndrumau hotărît spre antantă și nici decum spre alianța teutono-maghiaro-bulgaro-turcă. În privința aceasta a fost chiar „un preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet“.

Dar chiar și după înfăptuirea idealului nostru național pe ruinele putredei monarhii feudale a Habsburgilor, el a avut intuiția clară a adevăratului om politic. — Puțini bărbați politici au văzut atât de limpede în chestiunile noastre bisericești, cum a văzut el. Vorbind în ședința camerei deputaților din 10 Iunie 1919 la Iași, el punea între altele și chestiunea separării bisericii de stat, zicând că nu trebuie să ne temem de o biserică liberă în stat liber. În țara sufragiului universal — con-

tinua el — este bine să fie și alte organisme puternice. nu numai statul, căci din echilibrul forțelor va naște adevărata libertate, adevărata vieață vie în România nouă.

„Dar nu este numai atât“, zicea el mai departe. „În România cea nouă vor fi aproape 1½ milion de uniți, vre-o jumătate de milion romano-catolici, câteva sute de mii de protestanți, toți cetățeni ai statului român. Statul nostru nu va mai putea să fie un stat confesional, ci va fi ca toate statele moderne, un stat în care vom avea, cum ziceam, bisericile libere în statul liber“.

Nu-i mirare, deci, că mai târziu, fiind ministru de externe în cabinetul dlui general Al. Averescu, s'a pronunțat atât de categoric pentru necesitatea încheierii unui concordat cu Sf. Scaun apostolic al Romei Vechi. Reținem importanțele lui declarațiuni făcute când cu regretabila campanie deslănțuită în anumite cercuri împotriva concordatului. „Nu vreau să treacă o clipă mai mult“ — zicea el în senat — „fără ca să pun la punct această chestiune. Privesc pe cei ce se agită împotriva concordatului, că nu numai că nu vor reuși, dar că fac un nespus de mare rău țării noastre. — Credeți DVoastră, dlor, că în timp ce avem trei milioane de Români de religie catolică (greco-catolici și romano-catolici), Români cari din secolul al 18-lea au purtat cu tărie făclia conștiinții noastre naționale, să-i lăsăm fără nici o legătură cu noi? Ei fac parte dintr'o biserică universală. Nu se pot reglementa cele bisericesti, fără învoirea șefului ei suprem. — Nu se poate face aceasta, decât proclamându-se separarea bisericii de stat. Și a bisericii ortodoxe. E bine aceasta? Eu cred că nu, de oarece cred că nu e bine, ca statul să nu aibă nici un amestec în rânduirea celor bisericesti, căci am riscă să fim conduși, în aceste chestiuni, dela Pesta. Sau vreți poate să căutăm a schimba așezămintele bisericesti ale fraților din Ardeal? Să facem proselitism? — România să se preteze la proceduri medievale? E posibil aceasta? Sau vreți ca prin aceste proceduri să mănăm apa la moara acelor cari ne ponegresc și ne pândesc? — Vom face concordatul. E o datorie a guvernului, pentru binele acestei țări, pe care și-o va îndeplini“.

Mai mult! Regretatul bărbat de stat, ca un latin adevărat și European civilizat, deși recunoștea că el, personal, nu are convingeri religioase mai înalte, totuș dacă ar fi să îmbrățișeze o credință religioasă, aceasta n'ar putea să fie alta decât

cea creștină catolică. Așa a declarat de mai multeori P. S. Sale părintelui episcop catolic al Iașilor în anii 1917 și 1918, precum și clerului acelei eparhii, pentru care avea o stimă și considerațiune deosebită.

Pentru tot ce a spus și făcut în favorul nostru și al patriei noastre întregite, îi vom păstra o amintire recunoșcătoare.

(ig.)

*

† **Eusebiu Popovici** a trecut și el la cele veșnice în toamna acestui an, după o viață lungă și rodnică, la patriarhala vrâstă de 85 de ani. El a fost, incontestabil, cea mai mare valoare științifică și culturală ce a avut facultatea teologică ortodoxă din Cernăuți. Nu una dintre lucrările lui publicate în limba germană era comentată și apreciată foarte elogios de întreaga presă științifică germană. Nu vom uita rândurile măgulitoare scrise despre el de marele savant german Dr. A. Ehrhard, succesorul în bizantinologie al lui Krumbacher, când, în studiul său asupra bisericii orientale, citează din cuvântarea sa rectorală, constatând că ea arată un spirit de orientare mai largă și de înțelegere mai profundă a chestiei bisericești, decât scrisorile pastorale, atât de puțin ecumenice sau universale, ale patriarhului din Țarigrad. Faima numelui lui a atras, în rândul întâiu, la facultatea teologică ort. din Cernăuți pe clericii cei mai distinși din toate țerile ortodoxe. Doi dintre elevii săi, P. S. Atanasie și Gherasim, au și tradus opera sa principală „Istoria bisericească” din nemțește în românește. Grație lui și colaboratorilor lui, a devenit facultatea de teologie ort. din capitala Bucovinei, cea mai de seamă facultate teologică din întreaga lume ortodoxă. Să nu se uite însă, că și el și-a desăvârșit studiile la facultatea de teologie catolică din Viena, ca și Popea, Popasu, ori ceva mai înainte Gheorghe Lazăr și marele mitropolit Petru Movilă al Kievului, care încă, se știe, că a făcut studii temeinice la călugării Iesuiți. Dorim să se cultive aceste glorioase tradiții ale bisericii noastre surori, fiindcă numai acestea ne vor aduce la o înțelegere și unificare sufletească deplină, în sensul dorit și de dumnezeescul Răscumpărător, de a fi toți „o turmă și un păstor.”

(ig.)

*

Insemnări.

Din ziare. Confratele dela Cluj „Infrățirea“, căruia gurile rele îi spun uneori și „Invrăjbierea“, fiindcă ar încerca să învrăjbească și mai mult pe Românii noștri ardeleni și altfel destul de învrăjbiți pe atâtea teme, se ocupă în nr. 661 din 18 Noemvrie a. c. de apelul P. S. Sale episcopului Alexandru Cizar al Iașilor, lansat în favorul ziarului „Albina“, cu prilejul împlinirii unui an de viață a acestui ziar. Și anume, C. din „Infrățirea“, încearcă să arate împotriva P. S. Sale, că nu religia catolică, ci cea ortodoxă este religia strămoșească a Românilor. Dacă dl C. știe istoria numai dela 1700 încoace, fi-rește, că ortodoxia i-se pare mai veche decât unirea. Să nu se uite însă, că, înainte de unirea din 1700, religia adevărată a Românilor, religia pe care o mărturisiau solemn în acte oficiale Arhieriei noastre, era cea „ortodoxă calvină“ a principilor ardeleni de pe vremuri (Vezi Dr. Aug. Bunea, Vechile episcopii etc.). Dacă însă P. S. episcop Cizar scrie, că religia catolică e religia noastră strămoșească, aceasta e a se înțelege despre vechiul creștinism al originilor noastre glorioase, care a fost latinesc, precum ne atestă atât terminologia, cât și monumentele creștine vechi ale Dobrogei și ale întregii noastre Dacii creștine. (Vezi monumentalele opere ale dlor V. Pârvan, Contribuții epigrafice la lățirea creștinismului, precum și publicațiunile arheologice ale Msgr. Netzhammer). Trecutul unui popor nu se judecă după un secol sau două, ci se consideră în întregimea lui, dela origini. În baza acestui trecut integral, putem proclama, și suntem chiar datori să o facem, zicând că creștinismul nostru vechiu a fost catolic, anume latin, ca și al celorlalte popoare latine ale Europei (Italieni, Francezi, Spanioli, Belgieni etc.), deci catolicismul este „legea noastră strămoșească“. Acest adevăr încep a-l recunoaște în timpul din urmă și alte popoare, cari de câteva secole s'au rupt de Roma papală și au trăit într'un sectarism protestant, care le-a desorganizat cu desăvârșire. Așa anunță chiar nr. următor al aceluiaș ziar „Infrățirea“ din 19 Noemvrie 1922, sub titlul „*Intre Roma și Canterbury*“, arătând puternicul curent ce există în Anglia pentru biserica romană. Mai nou, scrie „Infrățirea“, că precum a declarat lordul englez Hallifax în congresul din *Sheffield* în discuțiile avute cu cardinalul Mercier, mitropolitul primat al Belgiei, cele mai multe din presupusele divergențe între Roma și Canterbury sunt datorite neînțelegerii chestiunilor

în litigiu. Când aceste neînțelegeri vor dispărea, toți Englezii vor urma calea arătată mai nou de însuș fiul fostului arhiepiscop anglican de Canterbury, convertit și el la catolicism, *Robert Hugh Benson*, autorul celebrului roman „Stăpânul pământului”, precum și al altor scrieri de renume mondial.

(ig.)

Cărți, reviste.

Universitatea din Cluj. Anuarul Institutului de istorie națională publicat de Alex. Lăpădatu și Ioan Lupaș. I. (1922—22). Cluj 1922. 8°. Prețul?

Institutul de istorie națională de pe lângă universitatea din Cluj, care publică Anuarul acesta, a fost înființat de M. Sa regele Ferdinand la 1 Februarie 1920, cu privilegiul inaugurării universității. Cei dintâi doi ani s'au petrecut cu organizarea pe temelii solide a acestui important institut de cultură națională și cu câștigarea mijloacelor necesare unei activități rodnice. Mulțumită zelului și priceperii d. Alexandru Lăpădatu, și darniciei câtorva institute financiare, cu înțelegere față de rosturile culturii, institutul a putut surprinde lumea românească cu valorosul anuar, despre care va fi vorbă în aceste șire.

Anuarul începe cu cele două lecții de deschidere a cursurilor de istorie românească, ținute la universitatea clujană de dd. Alexandru Lăpădatu și Ioan Lupaș. Cel dintâiu vorbește despre *nouile împrejurări de dezvoltare ale istoriografiei naționale*, iar al doilea despre *Factorii istorici ai vieții naționale românești*. Sunt cele dintâi lecțiuni de istorie românească rostite de pe catedrele universității din Cluj, și de aceea amandouă au ceva din atmosfera sărbătorească a marilor începuturi. Urmează apoi studiul d. Lăpădatu *Mihnea cel Rău și Ungurii (1508—1510)*, lucrat cu precisiunea, severitatea, și scrupulositatea migăloasă, care caracterizează întreagă activitatea științifică a autorului. Studiul cetit de d. Lăpădatu în ședința publică dela 21 Maiu 1920 a Academiei române, poate servi ca model, de metod, de împărțire a materialului și prelucrare a lui.

La 15 Februarie 1921 s'a sărbătorit în aula universității din Cluj centenarul morții marelui blăjan, întemeietorul isto-

riografiei și filologiei românești Petru Maior. Cele trei conferințe (Rolul lui Petru Maior în viața națională și culturală a epocii sale, Scrierile istorice ale lui Petru Maior și Părerile lui Petru Maior despre limba română) ținute cu acel prilej de dd. Al. Lăpădatu, I. Lupaș și Sextul Pușcariu, sunt publicate și ele în acest anuar (pp. 79—119).

În studiul său „*Cele mai vechi știri bizantine cu privire la Români*“, d. N. Bănescu aduce câteva dovezi noi, în sprijinul teoriei susținute de d. N. Iorga, într-o comunicare la Academia română, că regiunea amiatită la scriitorii bizantini sub numirea *Pastrion*, care între anii 1086—1091 era stăpânită de căpeteniile Tatos, Sesthlay și Satzias, a fost românească, iar cei trei șefi ai ei, erau românii Tatul, Seslav și Sacea. Am avea deci aci primele organizații politice românești la sfârșitul veacului XI. Contribuțiile d. Bănescu sunt deosebit de interesante și ele aruncă multă lumină asupra împrejurărilor, cari stăpâneau în veacul al XI-lea la Dunărea de jos și în părțile dobrogene.

În „*Cea mai veche carte Rakoczyană*“ d. N. Drăgan dă un studiu complet asupra unei tipărituri necunoscute până acum, apărută în tipografia românească alui Gh. Rakoczy I, din Alba-Iulia, la 1639. Studiul excelent al d. Drăgan este o contribuție de cea mai mare valoare la istoria vechei noastre literaturi. *Vlahii din Serbia*, cu care colaborează d. Silviu Dragomir la acest anuar, cuprinde o înșirare a vechilor hrisoave sârbești, cari pot interesa istoriografia noastră. Comentariile și lămuririle autorului sunt interesante și instructive. Întreg studiul însă ar fi câștigat nespus de mult, dacă d. Silviu Dragomir ne-ar fi dat, nu o înșirare a hrisoavelor, ci o descriere amănunțită, pe baza lor, a vieții românești, din Serbia medievală.

Lucrarea de seminar a d. Rômulo Vuia despre *Legenda lui Dragoș*, este o dovadă a serioșității, cu care se muncește la seminariul de istorie veche, al d. Lăpădatu. Tinărul autor nu ar trebui pierdut din vedere și ar trebui să i-se dea din partea profesorilor săi toate îndemnurile, pentru a-l face să nu părăsească un domeniu, unde poate aduce foloase reale. Cele trei contribuții ale d. V. Bogrea (*Pasajii obscure din Miron Costin. Între filologie și istorie și Dobrișan, fratele Mircii-Vodă*), precum și notițele mai scurte (*Mențiuni humaniste despre noi, Despre Morlachi și Varia*) sunt scilicet de inteligență și de spirit inventios și tradează o extraordinară bogăție de cunoștințe.

Anuarul încheie cu câteva *dări de seamă* și cu o *Tablă a numelor*,

Este regretabil, că atmosfera de seninătate și obiectivitate științifică a tuturor lucrărilor din anuar este tulburată de șovinismul confesional al d. Ioan Lupaș. D-sa este un ortodox combatant, convins că tot ce este dincolo de granițele ortodoxiei sale, trebuie distrus. De aci puzderia de articole, de conferințe și de notițe rășboinice împotriva bisericii unite. Publicarea acestor apologii ortodoxe în *Telegraful român* și *Revista teologică* dela Sibiu o înțelegem, nu înțelegem însă publicarea lor într'o operă de știință serioasă, cum este anuarul institutului de istorie dela Cluj. De aceea ne mirăm foarte mult, că dl. Al. Lăpădatu, care este un om obiectiv, senin și fără pretenții de cruciat ortodox, nu a stăruit, ca din cuprinsul anuarului să fie eliminată darea de seamă a colegului său Lupaș despre Istoria desrobirii religioase a d. Silviu Dragomir. D. Lăpădat era, cred, informat despre impresia penibilă, pe care a produs-o și la Academia română cetirea într'o ședință publică a acelei dări de seamă și, astfel, putea cruța excelența publicație, de o contribuție, care nu-i face onoare.

(iv)

*

„*Vieța lui Isus*“, scrisă pe înțelesul tuturor de Dr. Ioan Bălan, canonic mitropolitan. Blaj, (Prețul 22 Lei + porto).

În sfârșit a apărut o carte, a cărei lipsă în adevăr se simțea de mult în mijlocul poporului nostru atât de însetat după învățături creștinești. Agilul autor, părintele canonic Bălan a făcut nespun de mare serviciu bisericii prin publicarea vieții lui Isus, scrisă aievea „pe înțelesul tuturor“. Gruparea logică a evenimentelor din vieța Mântuitorului, stilul clar și curgător, adnotațiunile scurte și potrivite, fac, ca aceasta carte de 224 pag. să fie cedită cu multă plăcere și să stârnească un sentiment de pietate în sufletele noastre.

Cartea să nu lipsească din casa nici unui credincios, cu atât mai puțin din bibliotecile parohiale. Frații preoți să grăbească cu procurarea ei, cu atât mai vârtos, că s'a tipărit în număr foarte redus de exemplare.

Se poate procura dela *Librăria Sem. teol. gr.-cat. Blaj*.

(x)

Rubrica homiletică.

Predică pe ziua de Crăciun.

»Fecioara astăzi pe cel mai pe sus de ființă-l naște..., pentru noi s'a născut Prunc tinăr, Dumnezeu cel mai înainte de veci».

(Condacul sărbătoarei).

Bucurie mare se vestește astăzi pe întreg pământul. Dorul, suspinul, lacrimile fără număr ale nenumăraților drepti, astăzi s'au oprit, căci Dumnezeu le-a socotit de ajuns, și a trimis pe cel promis și așteptat de veacuri. În iestea umilă și sărăcăcioasă s'a născut din Preacurata Fecioară Domnul domnilor și Impăratul împăraților, Mântuitorul Nostru Isus Hristos.

Iubiți ascultători, bucuria noastră sufletească numai așa poate fi deplină, dacă vom socoti în lumina credinței binefacerile nespuse de mari, cari au urmat pentru întreg neamul omenesc din prilejul fericit al Nașterii Domnului.

Ca aceste binefaceri să se vădească și mai mult, e de lipsă să socotim, prin câteva cuvinte, starea omenimii înainte de nașterea lui Isus.

Știm, că prin păcatul strămoșesc și prin multele fărădelegi urmate după acela, neamul omenesc a decăzut cu totul, a ajuns la starea animalelor necuvântătoare. Adevărurile sublime descoperite de Dumnezeuul protopărinților noștri, în urma păcatelor multe, s'au întunecat și au pierit aproape cu desăvârșire din conștiința oamenilor. Ingâmfarea minții și poftele josnice ale trupului au înabușit cu totul orice avânt spre bine și patimile au ajuns stăpânitoare peste biata omenime. Dreptul și dreptatea, cultul lui Dumnezeu și săvârșirea vârtuților, chiar și a celor firești, au fost date cu totul uitării. Despre existența unicului adevărat Dumnezeu abia un popor — cel evreesc — a mai păstrat ceva urme. Celelalte națiuni au ajuns să se închine zeilor străini, fapturilor, ba au ridicat la rang de zei păcatele cele mai rușinoase. La vederea slăbiciunii generale și a decadentei uimitoare omenimea s'a îngrozit de sine însăși. Și dând ascultare ultimei rămășițe de bun simț rămas încă, s'a întors cu

lacrimi fierbinți spre ceruri, rugându-se să se dechidă și să roufeze dreptatea pe pământul lipsit cu desăvârșire de ea. S'au convins bieții oameni, că părăsiți de Dumnezeu și lăsați pe puterile lor nu-s în stare să trăiască vieață vrednică de om, și aducându-și aminte și de promisiunile rămase încă din strămoși în mintea lor, au început să simtă o licărire de speranță în sufletele lor. Și bunul Dumnezeu chiar aceasta a dorit-o. A voit ca neamul omenesc să se convingă din pățania proprie, că fără ajutorul Celui de sus nimic nu poate face. Și să vadă în acelaș timp, cât e de dureros să te desparti prin făradelegi de Ziditorul tău prea sfânt.

Cei ce cunoșteau cărțile sfinte și puținii temători de Dumnezeu simțeau, că trebuie să se întâmple ceva lucru mare, așteptau din zi în zi sosirea celui ce va să ridice păcatele lumii. Semnele spuse înainte cu mii de ani le vedeau toate rând pe rând întocmai împlinindu-se. Tremurau de nedumerire și de sfântă fericire și numai la gândul, că se vor învrednici totuș să fie mărturii grăitoare miloaselor făgăduinți făcute cu atâta stăruință de Dumnezeul milei și al îndurărilor. Și în adevăr, a și sosit noaptea aceea fericită când Fiul lui Dumnezeu, luând trup prin lucrarea sfântului Spirit în pântecul preacurat al Fecioarei Maria, s'a născut în ieslea din Viflaim.

Ascultători smeriți ai poruncilor legii. Maria și sf. Iosif logodnicul pleacă din Nazaret spre Viflaim, ca să se înștiințeze mai marilor lumești. Ne putem închipui neajunsurile împreunate cu o călătorie atât de lungă, și durerea bătrânului Iosif, când n'a reușit să găsească nici baremi loc în vre-o casă, unde să se odihnească sf. lui logodnică. Și astfel sunt siliți să se ocrotească de frigul nopții într'un grajd așezat în câmp afară pentru păstorii ce-și pășteau vitele. Cine ar fi cugetat, din mulțimea de oameni ce mișuna pe acolo, că în noaptea aceasta se va naște Impăratul împăraților în ieslea animalelor, lipsit și de cele mai elementare îndemănări? Totuș trebuie să credem, că aievea aici s'a născut Răscumpărătorul așteptat de patruzeci de veacuri, Dumnezeul cel puternic, care-i purtat pe aripi de cheruvimi, stăpânul lumii întregi!

Vestea îmbucurătoare o vestește un inger *prima-oară păstorilor*, cari erau în apropiere. O ceată de spi-

rite cerești îndată încep a cânta mărirea lui Dumnezeu și fericirea oamenilor. Nașterea lui Isus se vestește întâi săracilor, pentru că aceștia vor fi fiii săi cei mai iubiți. El va trăi ca un sărac în mijlocul oropsiților timp de treizeci și trei de ani. Nu va desprețui și nu va depărta dela sine nici pe cei bogați, dar nu le va căuta bunăvoința și sprijinul, pentru că El e trimis să vestească mângăere celor săraci.

Prin nașterea lui Isus s'a împăcat iar cerul cu pământul, s'a auzit atunci solia îmbucurătoare rostită în curate graiuri îngerești: *pe pământ pace, între oameni bunăvoire*. Și aievea de pace era însetată biata inimă omenească, și de bunăvoire era lipsă între nefericiții urmași ai Evei! Pacea inimii și vrerea bună între fiii aceluiaș Părinte numai prin vredniciile celui născut în iesle s'au putut împământeni.

Ceața întunerecului s'a risipit ca prin vrajă la auzul cuvintelor blânde și înțelepte ce curgeau ca mierea de pe buzele dumnezeescului Mântuitor. Voința slăbită a omenimii a câștigat tărie nouă la vederea faptelor minunate săvârșite de Cel așteptat de veacuri. În locul fărădelegilor și răutăților inimii omenești se ivesc virtuțile necunoscute și jertfele curate ale omenimii, primenite prin lucrarea darului dumnezeesc câștigat de Isus Hristos.

Prin nașterea Mântuitorului s'a ridicat osânda cea grea ce apăsa în chip de blăstăm meritat asupra omenimii. Din fii vitregi, cum ne-am făcut prin păcat, ne-am făcut iară fii adoptivi ai Părintelui ceresc. Din fii mâniei am devenit fii iubirii. Porțile închise ale împărăției cerești, prin nașterea Domnului, ni-s'au deschis larg și primitoare. Puterea înfricoșată a spiritelor necurate s'a sfărmat în noaptea aceasta minunată. Asemenea s'a nimic și puterea morții veșnice, pentru toți aceia, cari cu inimă curată și încredere cearcă să se facă părtași vrednicilor nemărginite ale lui Isus Dreptatea și pacea s'au sărutat asupra ieslei din Vifleim în noaptea aceasta.

Iată binefacerile însemnate câștigate prin Nașterea Mântuitorului Iemii. Ca bucuria noastră să fie sfântă și deplină, nu ne rămâne altceva de făcut, decât să ne curățim sufletele noastre prin mărturisire, ca ele să fie lăcaș

vrednic pentru Isus care dorește să petreacă în inimile noastre, acum, când, prăznuim amintirea nașterii sale mărite. Astfel făcând, se va înfăptui creștinescul și strămoșescul salut și Nașterea lui Hristos ne va fi aieva de folos sufletesc și trupesc.

TELLUS.

Predică pe ziua de Bobotează,

„Acesta este Fiul meu cel iubit:
întru carele bine am voit“ (Mat. 3 17).

Sosind timpul statorit din vecinicie, ca Isus să se arete în public, în etate de 30 de ani, s'a apropiat și el de râul Iordanului, unde sf. Ioan botezătorul împărțea nenumăraților oameni botezul pocăinții, ca și o pregătire pentru adevăratul botez ce se va da în numele sf. Treimi, întru iertarea păcatelor. Botezul lui Isus este primul început, adevărata bază a mântuirii noastre, căci apa din atingerea trupului preasfânt al Răscumparatorului și-a primit puterea aceea minunată de-a primeni sufletele noastre.

Isus încă nu era cunoscut înaintea oamenilor, binefacerile lui încă nu străbătuseră văile și luncile Palestinei, poporul fermecat de mângâitoarele sale cuvinte încă nu-l însoțea pretutindeni, bolnavii vindecați, morții înviați încă nu vesteau mărirea lui. Era socotit de umilul fiu al măiestrului sărac și al blândeii fecioare Maria. Singur singurel se apropie Isus amestecat între păcătoși de marele profet. El, curățenia și sfințenia întrupată, așteaptă în liniște și smerit să-i vină rândul să se boteze! Mare exemplu de umilință ne dă Isus prin faptul acesta. El se smerește înaintea zidirei sale, el, Dumnezeu din veac, se lasă să apară ca și un păcătos înaintea oamenilor! Din faptul acesta apare vădit, ca Isus este mântuitorul lumii. Părintele ceresc a pus toate păcatele și fărădelegile noastre pe Isus, ca noi în el și prin el să ne curățim. În momentul botezului Isus a reprezentat întreg neamul omenesc, a cărui datorii le-a luat de bună voie asupra sa și a voit să le plătească prin vredniciile sale de preț nemărginit de mare. Deci nu atât Isus, cât mai vărtos omenimea pe care o reprezintă, s'a curățit în apele Iordanului.

Umilința aceasta a Mântuitorului a și răsplătit-o îndată Păriatele ceresc, căci glas dumnezeesc s'a rostit la azul tuturor celor de față, zicând: acesta este Fiul meu cel iubit, intru carele bine am voit, pe el să-l ascuțați.

Iubiți creștini, unul fiecare dintre voi ați fost prezentați prin nănașii voștri Bisericei și s'a cerut pe seama voastră *viață nouă*, promisă de Mântuitorul, tuturor, celor cari se botează în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului sfânt. Ce schimbare minunată s'a săvârșit atunci într'un moment în sufletele voastre! Voi atunci aveți pe sufletele voastre povara unui blestem ce apasă neamul omenesc și face din fiii săi fii ai mănecii, și ați devenit roadele binecuvântate ale răscumpărării și fii preaiubiți ai lui Dumnezeu. Erați întinați cu păcat și apa sfântului botez v-a făcut curați ca îngerii din ceriu. Aveți moartea și osânda în sufletul vostru; darul sfântului botez v-a înviat și v-a deschis poarta patriei vecinice, de unde vă izgonise dreptatea lui Dumnezeu. Erați sclavii satanei, darul sfântului botez v-a făcut frații lui Isus, mădulări vii ale trupului sau mistic, biserica Spiritului sfânt, ați intrat fără trudă în mărita libertate a filor lui Dumnezeu. Slăbiciunile nașterii voastre trupești, neputințele firii voastre decăzute, toate toate s'au reparat, s'au curățit, s'au transformat.

Ați putut voi primi atâtea și așa de mari binefaceri, fără să dați nimic în schimb lui Dumnezeu? Atunci nu ați fost conștii de voi înșivă, totuși ați oferit prin graiul nănașilor voștri lui Dumnezeu promisiunea sărbătorească, de a fi credincioși harului primit în sfântul botez.

Iubiților, praznicul botezului Domnului este prilejul cel mai nimerit, ca voi să reînouiți și să împliniți aievea făgăduințele făcute în taina sf. botez. Anume trebuie să vă lepădați de *Satana*, de toate *măririle* lui și de toate *lucrurile* lui.

V'ați lepădat de *Satana*, de dușmanul acesta înfricoșat, care — după zisa Apostolului — umblă ca un leu răcnind și caută pe cine ar putea înghiți. Gândurile rele, cari se stârnesc pe neașteptate, poftele necurate, cari amăresc inima, pornirea cea statornică spre ce-i oprit, sunt în mare parte lucrurile și uneltirile lui. Dreptce, recunoscând și mărturisind, că el e dușmanul vonstru

de moarte, întăriți-vă în propusul de a-l trata totdeauna ca și pe un inamic. Nu uitați nici pe-o clipită prezența lui prevăzută și fiți totdeauna gata a răspunde la ispitele lui cu puternicile cuvinte ale mântuitorului: Depărtează-te dela mine!

V'ați lepădat de mărirea Satanei, adecă de dorul neastâmpărat și goana nebună după bogățiile trecătoare pământești, cari muncesc atât de mult mințile nenorociților oameni, cari — se vede — și-au uitat cu totul să-și îndrepte privirea spre ceruri, de unde ar putea primi ajutor. Cu deosebire pe voi, iubiților tineri, se încearcă dușmanul să vă împingă cu putere nebună spre plăcerile deșerte ale lumii acesteia, dar aduceți-vă aminte de făgăduințele făcute în taina sf. botez și cereți ajutor dela Isus, să învingeți ispitele aceste josnice, știind că n'aveți aici cetate stătătoare!

V'ați lepădat de toate lucrurile Satanei, adecă de tot soiul de păcate. Și dacă, din nenorocire, v-ați întinat sufletul cu vre-un păcat, faceți-l iară curat, prin părere de rău și mărturisire, și reînviind promisiunile din sf. botez, de aci înainte să petreceți viață vrednică de creștin!

Iată, iubiți creștini, cu ce gânduri trebuie să fie plină inima voastră în sărbătoarea aceasta măreață a lui Isus. Trebuie să vă hotărâți cu bărbăție în ziua aceasta mare, că de aci încolo veți fi credincioși jurământului făcut sub falnicul steag al Mântuitorului. Stați în toate zilele vieții voastre strânși în jurul lui Isus și credincioși învățăturilor propuse de Biserica sa și de sigur el va fi prietenul și sprijinitorul vostru credincios, și nu el va fi primul, care să vă părăsească! Învățătura lui curată să fie lumina minții voastre, legea lui îndreptarul sigur al voinții voastre, viața lui modelul vieții voastre, și darul lui preasfânt cinstea, bucuria, mângăerea și tăria sufletelor voastre.

Astfel făcând, sunteți credincioși promisiunilor date în taina sf. botez, prăznuiți cu bună cuviință sărbătorea Domnului nostru Isus Hristos, vă asigurați viață liniștită și aveți nădejde tare, că Dumnezeu vă asigură pe vecie fericirea, gătită pentru aceia, cari în adevăr îl iubesc pe dânsul. Amin.

(X).

Predică, la introducerea în parohie.

»Fiule mergi de lucrează în via
mea« Mat. XXI. 28.

Provocat de aceste cuvinte sfinte ale lui Dumnezeu, trimis de sf. maică Biserică, cutez a păși în mijlocul Dvoastre, iubiți ascultători, cutez a păși în viea aceasta a Domnului pe care de azi înainte am să o cârmuiesc în celea sufletești. Când îmi stă înainte aceasta slujbă sfântă, dar grea, și când trebuie să iau în mână frânele cârmuirii acestei parohii, să nu vă mirați, dacă inima îmi bate mai tare și un fior de frică mă cuprinde, căci văd mulțimea datorințelor mele și răspunderea grea ce voi avea — înaintea Tatălui ceresc, înaintea judecătorului sfânt — pentru oile încredințate mie și văd puterea mea slabă și umerii mei debili. Dar ce zic? »Nici cel ce samănă, nici cel ce udă, este ceva, ci Dumnezeu, cel ce dă roadă«, deci cu încredere în Dumnezeu pășesc în mijlocul acestei parohii, în mijlocul Dvoastre și darul lui Dumnezeu mă va povățui în toate căile mele. Cuprins de frică îmi încep slujba mea între Dvoastre, cugetând la mulțimea datorințelor mele; căci eu trebuie:

1. *Să vă vestesc cuvântul lui Dumnezeu.* Va trebui să aprind înaintea Dvoastre lumina credinței, să vă desfășur frumsețea Evangheliei, să vă explic poruncile sfinte ale lui Dumnezeu, învățăturile bisericii noastre sfinte catolice și să vă îndemn a îmbrățișa moravurile curate, morala sfântă a Domnului Isus. Eu va trebui să luminez și cresc în frica Domnului tinerimea: pe fii și fetele Dvoastre, să le arăt calea cea dreaptă și să samăn în inimile lor fragede cuvântul Domnului și sfânta lui învățătură. O! cum să nu fiu pătruns de frică, când lumea de azi e așa rea, așa de rece față de sfânta învățătură alui Dumnezeu, când e așa de greu să sădești în inima oamenilor de azi cuvântul Evangheliei lui Hristos. Mulți nu vin la sf. biserică, decât arareori, și dacă vin, nu pun la inima lor cuvintele lui Dumnezeu.

Eu promit solemn, promit cu jurământul care l'am făcut înaintea Inalt Preasfințitului Arhiepiscop care m'a chirotonit, că îmi voi împlini datorința mea și vă voi învăța tot ce sfânta maică biserică crede, ține și învață. Vă voi învăța totdeauna în biserică și afară de biserică legea Domnului și cred că și Dvoastră veți alerga unul fiecare la sf. biserică în fiecare duminică și sărbătoare. Mai promit iarăși, că atunci când voi observa că

unul sau altul din răutate, ori lene, nu va cerceta sf. biserică, îl voiu muștra ca un părinte bun și în caz de lipsă îl voiu pedepsi, după cum cer canoanele sf. noastre biserici. Iată una dintre celea mai grele datorințe ale mele.

Datori sunteți și Dvoastră a asculta cuvântul lui Dumnezeu, ce vi se va vesti din acest loc sfânt, pentru că totdeauna Isus Hristos este acela care grăește prin gura preotului! Noi preoții suntem numai niște instrumente în mâinile sfinte alui Dumnezeu. Vă rog dară fraților! să ascultați cu dragoste învățăturile ce vi le voiu propovădui din acest loc sfânt, deși unele vor fi simple, învățăturile lui Isus Hristos sunt ele și nu au altă țintă, decât mântuirea sufletelor voastre. Dar nu numai să le ascultați cu cinste și dragoste, ci să le sădiți în inimi și după acelea să vă îndreptați viața, cum zice și sf. Iacob I. 22. „Iară fiți făcătorii cuvântului și nu numai ascultători».

Dacă însă s'ar întâmpla, să fie și în aceasta parohie oi perdute, oi în piei de lup, oameni cu viață și moravuri stricate, cari învață învățături scornite, voiu lupta contra lor cu toate puterile și mă voiu ruga pentru ei bunului Dumnezeu, să le deie minte întreagă și să li aducă iar în calea cea dreaptă, de pe cărările peririi.

2. *Trebue să aduc lui Dumnezeu pentru Dvoastră jertfa cea mare, cea de taină sf. liturgie.* Inima mea atunci se va bucura, când voiu vedea această sf. biserică plină de credincioșii mei, când vă voiu vedea rugându-vă împreună cu mine din tot sufletul și când voiu vedea că sunteți creștini adevărați. O! cât de multe și mari sunt darurile lui Dumnezeu, cari se revarsă peste aceia, cari asculta sf. liturgie cu inima curată și fără păcat. Eu pururea voiu fi gata a aduce lui Dumnezeu jertfă pentru Dvoastră și voiu fi cel mai fericit, dacă voiu vedea că știți, înțelegeți și sunteți pătrunși de prețul sf. liturgii.

3. *Trebue să vă împărtășesc cu sf. taină alui Dumnezeu.* Pe fiu Dvoastre prin sf. taină a botezului îi voiu înscrie în șirul filor lui Dumnezeu și a membrilor bisericii adevărate. In sf. taină a cuminecării veți primi pe isvorul tuturor darurilor în inimile Dvoastre, după ce mai întâiu prin sf. taină a pocăinții vă veți fi curățit sufletele de păcate. Prin sf. taină a măsului vă veți putea ușura durerile morburilor și vă veți putea pregăti la o moarte bună. Inimile pline de dragoste una față de alta, inimile cuprinse de focul sfânt al iubirii, prin sf. taină a căsătoriei vor primi binecuvântarea lui Dumnezeu peste legătura ce

o au încheiat pe o viață întreagă. Tuturor, Iubiților, cari vor avea lipsă: în necaz, morb și durere, gata voui fi în toată vremea a le veni în ajutor și a cere asupra lor roaua darurilor cerești. Deosebit vă rog, ca în acelea momente când sufletele vă vor fi întinate cu păcate, cari vă vor neliniști și vă vor face să vă cutremurați la sunetul tunetelor puternice și când fulgerile ceriului vă vor îngrozi, aducându-vă aminte mânia lui Dumnezeu asupra păcătoșilor, alergați înaintea păstoriului sufletesc al Dvoastre, veniți înaintea aceluia, ce e trimis de Dumnezeu să vă conducă și părându-vă rău că ați păcătuit, căzând în ghenunchi, faceți pocăința sfântă din inimă, împăcați-vă cu Dumnezeu!

Eu pururea voui fi gata a vă veni în ajutor, căci asta mi-e slujba, asta mi-e datorința mea sfântă. Ziua și noaptea mă voui îngriji de mântuirea sufletelor voastre și ori că voui servi la altariu, ori în rugăciunile mele private mă voui întrepune la Dumnezeu pentru Dvoastră.

Iată pe scurt datorințele grele, cari vor apăsa umerii mei de aici înainte în mijlocul Dvoastre, pe cari le voui împlini. Juruința sfântă pun azi înaintea lui D-zeu, că vă iubesc din inimă, vă voui fi păstor adevărat și mai bine să pice pe mine ceriul, decât să las și numai o slovă din legea Dlui. Pretind și aștept și dela Dvoastră, să fiți creștini adevărați, fii vrednici ai bisericii noastre românești, și mie devotați fii sufletești ascultându-mă să nu fiți ca fiul cel rătăcit, nici plini de mândrie și fățarnicie, ci să fiți curăți și sânceri.

În puține cuvinte am arătat datorințele mele grele, cari primindu-le mă cutremur, dar totuș le primesc, doară Isus Domnul, păstoriul păstorilor, mă chiamă prin glasul Inalt Preasfințitului Arhiereu, a acestui vrednic următor al Apostolilor. Primit-am, pentru că din crudele mele tinerețe am avut o atnăgere deosebită pentru slujba preotească și pot zice și eu cu psalmistul: »Ales-am a fi lăpădat în casa Dumnezeului meu mai vârtos, decât a lăcui în lăcașurile păcătoșilor (83. II.) Primit-am, pentru că porunca Episcopului o consider de porunca lui Dumnezeu și pentru că nădăjduiesc, că Dvoastră veți fi față de mine, care de azi înainte Vă sunt păstor sufletesc, cu aceiași dragoste și alipire. cu care e fiul față de părintele său. Aceasta o cer dela Dvoastră, să aveți încredere în mine, asiguru-Vă și martor am pe Dumnezeu, că pururea numai binele vi-l voui voi și voui cerca pururea să vă fie bine și să vă povățuiesc la bine.

Fiți-mi în ajutor mai ales D-voastră bătrânilor. Dați pildă bună celor tineri, duceți o viață curată, creștinească. Incunju-rați bețiile, fiți drepecți. lăpădați fala și mândria. Cercetați bise-rica și o ajutați. Dvoastră iubiți părinți, dați pilde bune copii-lor voștri, crescându-i în frica Domnului. Nu lăsați să iasă vorbe urâte, sudălmi, vorbe spurcate din gurile Dvoastre. Mamelor învățați pe fii sf. rugăciuni și deodată cu laptele pieptului nu-triți-i și cu învățături sfinte și creștinești. Voi tineri și tinere, grijiți de curățenia sufletelor voastre! Cercetați biserica și decâte ori auziți glasul clopotelor să știți că ele vă chiamă înaintea sf. altar. Incunju-rați crișmele, șezătorile. Vă rog, pe tot ce aveți mai scump, feriți-vă de întinăciuni. Voi fetelor grijiți-vă de po-doaba casei Domnului, să fie biserica lui Dumnezeu curată, gri-ită, înfrumusețată și înpodobită.

Voi scumpi copii! creșteți în frica Domnului. Cinstiți pe părinții voștri, pe bătrâni și pe mai mari. Nu uitați legea, limba părinților și fiți blânzi, curați și buni.

Iar de încheiere, Iubiților, ce aș avea a mai zice, decât să mulțumesc Preabunului Părinte Episcop pentru grija ce o are față de voi și să vă îndemn să fiți totdeauna cu alipire, în-credere și mulțumită față de acest Arhiereu bun și înțelept și să ve rugați, ca Dumnezeu să-l țină mai departe în putere și vigoare. Nu pot în aceste clipe să nu mulțumesc Prea On. Domn Protopop, care a venit și m'a introdus în această parohie. Ji mulțumesc pentru grija ce o are față de parohia noastră și Ji cerem dela Dumnezeu viață lungă și plină de roade pentru binele acestui tract protopopesc.

Și acum cătră tine îmi îndrept iarăși sufletul meu, Doamne. Nu mă lăsa să fiu vreodată necredincios datorințelor mele. Lu-minează-mă neîncetat, o lumină vecinică, ca să cunosc voia ta sfântă și datorințele mele! Mântuiește Doamne acest popor cre-dincios încredințat grijei mele sufletesti! Sprijinește cu darul tău sfânt silințele mele pentru mântuirea lor, ca să-i pot con-duce pe ei pe toți înaintea feței Tale sfinte și când judecata severă Ji va cere în samă dela mine, să-ți pot zice: „Pe cari i-ai dat mie i-am păzit și nici unul din tr'ânșii n'a perit“. (Ioan XVII, 12), Amin.

i. c.